

T.C
Aile ve
Sosyal Politikalar
Bakanlığı

Strateji Geliştirme Başkanlığı

ERKEN YAŞTA EVLİLİKLER HAKKINDA İNCELEME YAPILMASINA DAİR TBMM RAPORU

Editör
Doç. Dr. Mustafa CAN
Selçuk ÖNCÜL
Alattin DEŞDEMİR

Şubat 2012

ERKEN YAŞTA EVLİLİKLER HAKKINDA İNCELEME YAPILMASINA DAİR ALT KOMİSYON RAPORU

A. ALT KOMİSYONUN KURULUŞU

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun 13/05/2009 tarihli ikinci toplantısında, Komisyon üyesi İzmir Milletvekili Sn. Canan ARITMAN'ın Komisyon Başkanlığına sunmuş oldukları 22/04/2009 tarihli Erken Yaşta Zorla Evlilikler Olgusunun Komisyon Gündemine Alınması konulu dilekçesi gündeme alınmış, yapılan değerlendirme sonrasında Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Alt Komisyonun oluşturulmasına karar verilmiştir.

Alt Komisyon üyelerinin de seçildiği bu kararı takiben aynı tarihte gerçekleştirilen ilk Alt Komisyon toplantısında Alt Komisyon Başkanlığı için seçim yapılmıştır. Bunun sonucunda aşağıda adları ve seçim çevreleri yazılı milletvekillerinin unvanları şu şekilde belirlenmiştir:

ADI VE SOYADI	UNVANI	PARTİSİ	SEÇİM BÖLGESİ
ÖZNUR ÇALIK	BAŞKAN	AK PARTİ	MALATYA
AYLA AKAT ATA	ÜYE	DTP	BATMAN
CANAN ARITMAN	ÜYE	CHP	İZMİR
FATİH ÖZTÜRK	ÜYE	AK PARTİ	SAMSUN
GÜLŞEN ORHAN ¹	ÜYE	AK PARTİ	VAN

¹ Van Milletvekili Sn. Gülşen Orhan'ın, TBMM Başkanlık Divanı üyeliğine seçilmesi sebebiyle Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu üyeliği ve dolayısıyla Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Alt Komisyon üyeliği Rapor tamamlanmadan sona ermiştir.

B. ALT KOMİSYONUN GÖREV, YETKİ VE SÜRESİ

13/05/2009 tarihinde çalışmalarına başlayan Alt Komisyon; TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun aynı tarihte aldığı 4 sayılı kararına dayanarak görev yapmıştır.

Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Alt Komisyonun görev süresi 45 gün olarak belirlenmiştir. 29/06/2009 tarihinde raporunu sunması gereken Alt Komisyon 24/06/2009 tarihli Komisyon toplantısında Komisyon üyelerinden 30 günlük ek süre talep etmiştir. Ek süre talebi uygun görülen Alt Komisyonun çalışmalarını ekim ayı sonuna kadar tamamlaması kararı alınmıştır.

Çalışma süresi içinde TBMM’de resmi olarak 8 toplantı yapan Alt Komisyon; konu hakkında bilgi edinmek üzere akademisyenler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından yetkililer ile sivil toplum kuruluşlarından temsilciler davet ederek görüşlerini almış; Raporun yazım aşamasında yararlanmak üzere ilgili üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarından bilgi ve belgeler temin etmiştir.

Alt Komisyon, erken yaşta evlilikler olgusunu yerinde incelemek ve araştırmak adına Kırıkkale, İzmir, Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde inceleme programı düzenlemiştir.

C. ALT KOMİSYON ÇALIŞMALARI

Başkanlık seçiminin yapıldığı 13/05/2009 tarihinden itibaren çalışmalarına başlayan Alt Komisyon, 25/05/2009 tarihli ikinci toplantısında yol haritasını belirlemiş ve bu çerçevede;

Alt Komisyon görüşmelerinde tam tutanak tutulmasına,

Alt Komisyon çalışmalarına yardımcı olmak üzere üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarından uzmanların dinlenmesine, konuyla ilgili gerekli bilgi ve belgenin temin edilmesine,

Erken yaşıta evliliklerin en çok görüldüğü illerde incelemeler ve araştırmalar yapılmasına,

karar vermiştir.

D. ALT KOMİSYON TOPLANTILARI

Alt Komisyon tarafından yapılan toplantılar ile bu toplantılara Alt Komisyonu bilgilendirmek üzere katılan kurum, kuruluş ve kişiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TOPLANTI NO/TARİHİ	DİNLENİLEN KURUM KURULUŐ VE KİŞİLER
1. TOPLANTI (13/05/2009)	Alt Komisyon Başkanı Seğimi
2. TOPLANTI (25/05/2009)	Komisyon alışmalarında İzlenecek Yöntem
3. TOPLANTI (03/06/2009)	1- Doç. Dr. Ayşen GÜRCAN Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü 2- Prof. Dr. Hasan Tahsin FENDOĞLU Başbakanlık İnsan Hakları Kurulu Başkanı 3- Süreyya KAVAKLI Başbakanlık İnsan Hakları Kurulu Başkanlığı Psikolog Araştırmacı 4- Esengöl CİVELEK Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürü
4. TOPLANTI (08/06/2009)	5- Tülin KUŐGÖZOĐU Çocuk İstismarının ve İhmalinin Önlenmesi Derneği Temsilcisi 6- Atilla AYDEMİR

	<p>SODEV Temsilcisi</p> <p>7- Halime GÜNER</p> <p>Uçan Süpürge Derneği Başkanı</p> <p>8- Selen DOĞAN</p> <p>Uçan Süpürge Derneği Genel Koordinatörü</p> <p>9- Nesrin SEMİZ</p> <p>Başkent Kadın Platformu Temsilcisi</p>
5. TOPLANTI (25/06/2009)	<p>10- Prof. Dr. Ayşe AKIN</p> <p>Başkent Üniversitesi</p> <p>Kadın Hastalıkları Doğum ve Halk Sağlığı Uzmanı</p> <p>11- Prof. Dr. Yakın ERTÜRK</p> <p>ODTÜ Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi</p> <p>(BM Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörü)</p> <p>12- Dr. M. Rifat KÖSE</p> <p>Sağlık Bakanlığı</p> <p>Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürü</p> <p>13- Leyla Coşkun</p> <p>Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdür Yardımcısı</p> <p>14- Gülsüm BÜKER</p> <p>Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü</p> <p>Hukuk Müşaviri</p> <p>15- Müslüm SAYLI</p> <p>İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü</p> <p>Asayiş Dairesi Başkan Yardımcısı</p> <p>16- Asuman ERDOĞAN</p> <p>İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü</p>

	<p>Şube Müdürü</p> <p>17- Hicran ÇETİN</p> <p>Milli Eğitim Bakanlığı – Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü</p> <p>Uzman Psikolojik Danışman</p> <p>18- Dr. Ayten EROL</p> <p>Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı – Din İşleri Yüksek Kurulu</p> <p>Eğitim Uzmanı</p> <p>19- Ceren Seda ERDEM</p> <p>Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı – Çalışma Genel Müdürlüğü</p> <p>Çalışma Uzmanı</p> <p>20- Servet KAYA</p> <p>Adalet Bakanlığı – Kanunlar Genel Müdürlüğü</p> <p>Tetkik Hakimi</p>
6. TOPLANTI (5/10/2009)	<p>21- İbrahim ER</p> <p>Milli Eğitim Bakanlığı</p> <p>İlköğretim Genel Müdürü</p> <p>22- İbrahim Etem YAMAN</p> <p>Milli Eğitim Bakanlığı</p> <p>Ortaöğretim Genel Müdür Yardımcısı</p> <p>23- Fatma Nurdan TORNACI</p> <p>Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu</p> <p>Genel Müdür Yardımcısı</p> <p>24- Dr. M. Rifat KÖSE</p> <p>Sağlık Bakanlığı</p> <p>Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürü</p>

	25- Dr. Rukiye GÜL Sağlık Bakanlığı-Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü Daire Başkanı 26- Dr. Emel ÖZDEMİR ŞAHİN Sağlık Bakanlığı-Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Vekili
7. TOPLANTI (5/11/2009)	Taslak Rapor Üzerinde Görüşmeler
8. TOPLANTI (9/11/2009)	Taslak Rapor Üzerinde Görüşmeler

E. ALT KOMİSYON TARAFINDAN ANKARA DIŞINDA YAPILAN İNCELEMELER

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun 14/10/2009 tarihli ve 7 sayılı kararı gereğince;

20/10/2009 tarihinde Kırıkkale İlinde yapılan inceleme programına;

Alt Komisyon Başkanı Malatya Milletvekili Öznur ÇALIK, Samsun Milletvekili Fatih ÖZTÜRK, Komisyon Uzman Yardımcısı Sezen CİVELEK,

21/10/2009 tarihinde İzmir İlinde yapılan inceleme programına;

Alt Komisyon Başkanı Malatya Milletvekili Öznur ÇALIK, Samsun Milletvekili Fatih ÖZTÜRK, Komisyon Uzman Yardımcısı Sezen CİVELEK,

22/10/2009 tarihinde Şanlıurfa İlinde yapılan inceleme programına;

Alt Komisyon Başkanı Malatya Milletvekili Öznur ÇALIK, Samsun Milletvekili Fatih ÖZTÜRK, Komisyon Uzman Yardımcısı Sezen CİVELEK,

23/10/2009 tarihinde Diyarbakır İlinde yapılan inceleme programına;

Alt Komisyon Başkanı Malatya Milletvekili Öznur ÇALIK, Batman Milletvekili Ayla AKAT ATA, Komisyon Uzman Yardımcısı Sezen CİVELEK

katılmışlardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

A. GİRİŞ

Erken yaşta evlilikler dünyanın her bölgesinde gözlenmekle birlikte özellikle az gelişmiş veya Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde çok daha yaygın ve yoğun olarak yaşanmaktadır.

“Çocuk” ve buna bağlı olarak “erken evlilik” kavramlarının tanımları kaynağına göre değişse de küresel ölçekte kabul edilen görüş, 18 yaş altını “çocuk” ve bu yaştan önce yapılan evlilikleri de “erken evlilik” olarak değerlendirmektedir. Türk Medeni Kanununun 124 üncü maddesi evlenme ehliyeti için 17 yaş sınırını belirlemiş olmakla beraber “erken yaşta evlilikler” terimi bu Raporda 18 yaşın altında yapılan evlilikler anlamına gelmektedir.

Ülkemizde erken yaşta evlilikler uzun yıllardan beri var olan bir olgu olmasına rağmen toplumun çoğunluğu tarafından bir “sorun” olarak değerlendirilmemektedir. Evliliğin en önemli meşruluk kaynaklarından birisinin toplumsal mutabakat olduğu ve bu evliliklerin de daha çok bu mutabakat çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir. Ataerkil ve geleneksel toplum yapısı erken yaşta evlilikleri normalleştirmiş ve meşrulaştırmıştır.

Halen ülkemiz genelinde yapılan her dört evlilikten birinin, bazı bölgelerimizde ise her üç evlilikten birinin çocuk evliliği olduğu bilinmektedir. Ancak tespitlerin doğru yapılabilmesi, sebeplerin ve sonuçların ortaya sağlıklı bir şekilde konulabilmesi için gerekli olan veri tabanı elimizde mevcut değildir. Hemen hemen tüm toplumlarda evliliğin hukuki meşruluğundan çok toplumsal mutabakatı daha fazla önem arz etmektedir. Bu durum çoğu zaman kamu kurumlarının da evliliğe aynı çerçeveden bakmalarına neden olmuş ve kamu kurumlarının büyük çoğunluğunun bugüne kadar konuyla yeterince ilgilenemediği tespit edilmiştir.

Erken yaşta evlilikler ekonomik yetersizlik, yanlış ve eksik bilgilerden kaynaklanan geleneksel ve dini inançlar, eğitimsizlik, aile içi şiddet, toplum baskısı, mülkiyet unsuru gibi sebeplerle ortaya çıkmaktadır. TBMM çatısı altında ilk kez özel olarak ele alınan ve raporu hazırlanan erken yaşta evliliklerin ortadan kalkması için toplumun bilinçlendirilmesi,

toplumda farkındalık yaratılması, normalleşen ve meşrulaşan bu evliliklerin sağlıklı yapısının kamuoyuyla paylaşılması temel hedefler olarak belirlenmiştir.

Çocuk hakları açısından bakıldığında hem erkek hem de kız çocuklar için bir ihlal söz konusu olmakla birlikte kız çocuklarının erkeklerden çok daha erken yaşta evlendirilmeleri ve bu evliliğin sonuçlarının kızlar açısından daha ciddi sakıncalar doğurması Alt Komisyonun kız çocuklar üzerinde daha fazla yoğunlaşmasına sebep olmuştur.

Erken yaşta yapılan evlilikler kadınların toplumdaki eşitsiz konumunu pekiştirmekte ve hayat tercihlerini azaltmaktadır. Kadınları eğitimsizlik, yoksulluk, cahillik ve bağımlılık kısır döngüsüne hapseden bu evlilikler onların geleceğe dair hayallerini de ellerinden almaktadır. Erken yaşta yapılan evliliklerin bir çocuk hakkı, kadın hakkı ve insan hakkı ihlali olduğu kabul edilmiştir.

Alt Komisyonun Raporu, öncelikle konuyla ilgili ulusal ve uluslararası mevzuatı ortaya koyduktan sonra erken yaşta evliliklerin sebepleri üzerinde durmaktadır. Erken yaşta evliliklerin eğitim, sağlık, toplumsal yaşam ve din açısından değerlendirildiği Raporda, Ankara'daki toplantıların tutanak özetleri ve Ankara dışında yapılan incelemeler de yer almaktadır. Rapor, son bölümünde çözüm önerilerine yer vermektedir.

B. ERKEN YAŞTA EVLİLİKLER İLE İLGİLİ MEVZUAT

1) ULUSAL MEVZUAT

a) Anayasa

Türk Hukuk sisteminde eşitlik ilkesine ilişkin temel kural Anayasanın “Kanun önünde eşitlik” başlıklı 10 uncu maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre;

“Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun hareket etmek zorundadırlar.”

Ayrıca cinsiyete dayalı ayrımcılığın önlenmesi ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasını teminen, söz konusu maddeye, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yapılan ve 21/5/2004 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle **“Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.”** hükmü eklenmiştir.

Anayasanın “Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi” başlıklı 42 nci maddesine göre;

“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz...”

“İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır...”

“Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar...”

Ayrıca Anayasanın “Milletlerarası anlaşmaları uygun bulma” başlıklı 90 ıncı maddesine göre;

“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır.” denmektedir.

b) 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

Türk Medeni Kanununun;

“Fiil ehliyetinin genel koşulları”nı düzenleyen 10 uncu maddesine göre;

“Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır.”

“Erginlik” başlıklı 11 inci maddesine göre;

“Erginlik onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar.

Evlenme kişiyi ergin kılar.”

“Ergin kılınma” başlıklı 12 nci maddesine göre;

“Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.”

Yukarıdaki hükümlerden de anlaşılacağı üzere, Medeni Kanunumuza göre ergin olma yaşı onsekizdir. Ancak bazı hallerde “erken ergin olma” dediğimiz durumlar da söz konusu olabilmektedir. Erken ergin olma iki şekilde olur:

- a) Evlenme ile ergin olma,
- b) Mahkeme kararı ile ergin kılınma.

1 Ocak 2002’den itibaren yürürlüğe giren yeni Türk Medeni Kanunu Anayasada yer alan “cinsler arasındaki ayrımcılığı” yasaklayan maddelere uygun düzenlemeler içermektedir. Önceki Kanunda kadın-erkek için farklı olan evlenme yaşı kadın-erkek farkı gözetilmeksizin

Ülkemiz şartlarına ve çağdaş eğilimlere uygun olarak yükseltilmiştir. Böylece erken yaşta evlenmenin sakıncaları önlenmek istenmiştir.²

Türk Medeni Kanunu evlenme ehliyetinin koşullarından biri olan “yaş” konusunu 124 üncü maddesinde düzenlemiştir. Buna göre;

“Erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadıkça evlenemez.

Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulunduğca karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.”

Ülkemizde Medeni Kanunumuzun kabul edilmesinden bu yana bu konuda halkın bilinçlendiğiy ve eğitildiğiy göz önünde tutulmak suretiyle önemli bir kurum olan aile hayatının kurulmasında kadınlar için onbeş yaşın bitirilmesi yeterli görülmemiştir. Evlenme yaşı itibariyle ayırımın erkek ve kadın arasında yapılmasının da anlamlı olmadığı açıktır. Bu sebeple evlenme yaşı kadın ve erkek için onyediyi yaşın bitirilmesi olarak kabul edilmiştir.³ Bu yaş sınırlamasıyla onyediyi yaşını doldurmuş reşit olmayan bireyler anne-baba rızasıyla evlenebilirken, ailelerin ve küçüklerin rızası olsa dahi onyediyi yaşın altındaki kişilerin evlendirilmesi olağanüstü durumlar hariç mümkün değildir.

Kanun maddesinde geçen olağanüstü durum ve pek önemli sebep kavramlarından kasıt genellikle kadının hamile veya çocuk sahibi olduğı durumlardır. Hâlihazırda bir arada yaşamaya başlayan çiftlerde veya kadının mağdur olduğı diğery hallerde de hâkim onaltı yaşını doldurmuş bireylerin evlenmesine izin verebilir. Burada anne-babanın rızası şart değildir, sadece mümkünse görüşleri alınır.

Türk Medeni Kanununun 134 üncü maddesine göre;

“Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğı yer evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar.

Evlendirme memuru, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceğiy memur, köylerde muhtardır.”

Türk Medeni Kanununun 142 nci maddesine göre;

² Tre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/148, 182, 187, 284,285) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2006, s.49

³ Türk Medeni Kanunu Tasarısı, 723 Esas Numaralı Komisyon Raporu, Madde Gereğçeleri, Madde 124, s.64

“Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur. Memur, evlenmenin tarafların karşılıklı rızası ile kanuna uygun olarak yapılmış olduğunu açıklar.”

Türk Medeni Kanununun 143 üncü maddesine göre;

*“Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir.
Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz.
Evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir.”*

Türk Medeni Kanununun yukarıdaki ilgili maddelerinden de anlaşılacağı üzere hukuken geçerliliği olan tek nikâh resmi nikâhtır. Nikâh öncesinde ilgili mercilere başvurulması ve sonrasında evliliğin nüfus kütüğüne kaydedilmesi zorunludur.

c) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

Türk Ceza Kanununun “Çocukların cinsel istismarı” başlıklı 103 üncü maddesine göre;

“(1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden;

a) Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar,

Anlaşılır.

(2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Cinsel istismarın üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehdit kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Cinsel istismar için başvuru olan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması halinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(6) Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması halinde, onbeş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.

(7) Suçun mağdurun bitkisel hayata girmesine veya ölümüne neden olması durumunda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.”

Kanun metninde çocukların cinsel istismarı fiilleri suç olarak tanımlanmış; erişkin kişilere karşı işlenen fiiller açısından cinsel saldırı ifadesi kullanılmasına rağmen, çocuklar açısından cinsel istismar ifadesi kullanılmıştır.⁴

Türk Ceza Kanununun “Çocukların cinsel istismarı” başlıklı 103 üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına göre, 15 yaşından küçük çocuklara karşı ister rızasıyla isterse cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel ilişki nedeniyle sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilebilecektir.⁵

Toplumumuzda aileler onbeş yaşından küçük kız çocuklarını evlendirmektedirler. Bu durum bir şekilde fark edildiği takdirde sanık ile annesi ve babası ve mağdurenin annesi ve babası hakkında bu şüphe iştirakten dolayı adli işlem yapılmaktadır. Mağdure onyeddi yaşına gelip sanıkla resmi evlilik yapsa bile, mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 434 üncü maddesine benzer bir düzenleme yeni Türk Ceza Kanununda bulunmadığından evlilikle bu cezadan kurtulma imkânı olamamaktadır. Dolayısıyla mağdurenin kocası (sanık), annesi, babası, kayınpederi ve kayınvalidesi bu suçtan yargılanmakta ve ceza almaktadırlar.⁶

Türk Ceza Kanununun “Reşit olmayanla cinsel ilişki” başlıklı 104 üncü maddesine göre;

“Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

Söz konusu maddede reşit olmayan kişiyle cinsel ilişki bağımsız bir suç olarak tanımlanmasına rağmen onbeş yaşını doldurmuş bir çocuk gayri resmi olarak evlendirildiğinde, bu çocukla cinsel ilişkiye giren eş, şikâyet edilmediği sürece cezalandırılmamaktadır. Burada şikâyet hakkı sadece mağdura tanınmıştır. Mağdurun şikâyeti yoksa kişi cezalandırılmayacaktır. Sadece sanık cezalandırılabilir.⁷

18 yaşından küçük kişilerin yargı kararıyla ergin olsalar bile çocuk olduklarından bu şikâyet kavramını ne derece sağlıklı değerlendirebilecekleri tartışmaya açıktır.⁸ Onbeş yaşında bir kız çocuğunun kendisine eş olarak seçilen kişiyi hapse girmesi pahasına şikâyet etmesi çok zordur; zira bu durumun sonucu en çok söz konusu kızı mağdur edecektir.

Türk Ceza Kanunu açısından genel olarak baktığımızda çocuk kızla gayri resmi olarak evlenecek olan evliliğin faili erkek için 103 üncü ve 104 üncü madde kapsamında bir cezalandırılma söz konusudur. Ayrıca, bu evliliğe destek veren, cevaz veren yasal temsilci,

⁴ Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/148, 182, 187, 284,285) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2006, s.35

⁵ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 08/05/2006 tarihli 2006/2758 E. 2006/3901 K. Sayılı Kararı

⁶ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 28/02/2007 tarihli 2007/29 E. 2007/1609 K. Sayılı Kararı

⁷ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 01/05/2007 tarihli 2007/3649 E. 2007/3120 K. Sayılı Kararı

⁸ KAYA, Servet (Adalet Bakanlığı) 25/6/2009 tarihli Alt Komisyon Toplantı Tutanağı

veli ya da vasi için de azmettiren kişi olarak Türk Ceza Kanununun 38 inci maddesi kapsamında aynı ceza öngörülmektedir.⁹

Türk Ceza Kanununun “Azmettirme” başlıklı 38 inci maddesine göre;

“Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır.”

Türk Ceza Kanununun “Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören” başlıklı 230 uncu maddesine göre;

“(1) Evli olmasına rağmen, başkasıyla evlenme işlemi yaptıran kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kendisi evli olmamakla birlikte, evli olduğunu bildiği bir kimse ile evlilik işlemi yaptıran kişi de yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Gerçek kimliğini saklamak suretiyle bir başkasıyla evlenme işlemi yaptıran kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(4) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçlardan dolayı zamanaşımı, evlenmenin iptali kararının kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlar.

(5) Aralarında evlenme olmaksızın, evlenmenin dinsel törenini yaptıranlar hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir. Ancak, medeni nikâh yapıldığında kamu davası ve hükmedilen ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkar.

(6) Evlenme akdinin kanuna göre yapılmış olduğunu gösteren belgeyi görmeden bir evlenme için dinsel tören yapan kimse hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.”

Söz konusu kanun maddesinden de açıkça anlaşıldığı üzere halk arasındaki adıyla dini nikâh veya imam nikâhının resmi anlamda hiçbir geçerliliği olmadığı gibi resmi nikâhı olmayanlara dini nikâh kıyan din görevlileri cezalandırılırlar.

c) 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk Koruma Kanununun 3 üncü maddesine göre;

“Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,

Korunma İhtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu...

İfade eder.

Türk hukuk sisteminde, çocuk gelin tanımının kanuna göre değiştiğini söylemek mümkündür. Türk Medeni Kanununa göre 17 yaşını doldurmamış kızlar, Türk Ceza Kanununa göre 15 yaşını doldurmamış kızlar, Çocuk Koruma Kanununa göre 18 yaşını

⁹ KAYA, Servet, a.k.

doldurmamış kızlar çocuk gelin sayılmaktadır. Kanunlar arasında bir çelişkinin varlığı söz konusudur.¹⁰ Bu olgu erkek çocuklar için de geçerlidir.

c) 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Ailenin Korunmasına Dair Kanunun 1 inci maddesine göre;

“Türk Medenî Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine Aile Mahkemesi Hâkimi meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak re'sen aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir:

Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin;

- a) Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması,*
- b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,*
- c) Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,*
- ç) Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,*
- d) Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,*
- e) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması,*
- f) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması.”*

Resmi nikâhları olmadığı için çocuk evliliklerin mağdurları 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun bu koruyucu tedbirlerinden de genel olarak yararlanamamaktadırlar. Kanunun uygulanmasında hâkimler arasında bir birlik sağlanamamış olması dikkat çekicidir. Hâkimlerin bir kısmı Kanunu sadece resmi evliliklere uygularken, bir kısmı resmi evlilik koşulu aramaksızın gayri resmi evlilikler söz konusuysen de Kanunu uygulamaktadırlar.

2) ULUSLARARASI MEVZUAT

¹⁰ AKIN, Ayşe (Başkent Üniversitesi) 25/6/2009 tarihli Alt Komisyon Toplantı Tutanağı

a) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1948 yılında ilan ettiği İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Türkiye’de 1949 yılında Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Beyannamenin 16 ncı maddesine göre;

“Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır.

Evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradeleriyle yapılır...”

b) Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Birleşmiş Milletlerce 1979 yılında kabul edilen ve Türkiye’nin 1985 yılından bu yana taraf olduğu “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nin 1 inci maddesine göre;

“İşbu Sözleşme’ye göre Kadınlara karşı ayırım deyimini kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.”

Aynı Sözleşmenin 16 ncı maddesine göre ise;

“Taraf Devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayırımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

Evlenmede erkeklerle eşit hak;

Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı;

Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar;

Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her durumda çocukların çıkarları en ön planda gözetilecektir;

Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer vasitalardan yararlanmada eşit haklar...”

“Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dâhil gerekli tüm önlemler alınacaktır.”

c) Çocuk Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler tarafından 1990 tarihinde yürürlüğe konan Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye’de 1995’te uygulanmaya başlanmıştır.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1 inci maddesi ile 18 yaşına kadar olan her birey çocuk sayılmıştır. Sözleşmenin 12 nci maddesine göre;

“Taraf devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar...”

Sözleşmenin 36 ncı maddesinde;

“Taraf devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.” denilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

A. ERKEN YAŞTA EVLİLİKLERİN SEBEPLERİ

1) Sosyo-Ekonomik Gerekçeler:

Çocukların erken yaşta evlendirilmelerinin çeşitli sebepleri olmakla birlikte bunlar arasında en öne çıkanları sosyo ekonomik gerekçelerdir.

Özellikle kız çocukları bazı ailelerde ekonomik bir yük olarak görülmektedir. Kimi zaman sofradan bir tabağın eksilmesi fikri dahi aileler için küçük yaşta evlilikleri teşvik edici bir unsurdur. Ayrıca kızlar evlendirilirken başlık parası adı altında kendilerine biçilen değer karşılığında ailelerine kazanç sağlamaktadırlar. Hem üzerlerindeki ekonomik yükü hafifletmek hem de başlık parası yoluyla aileye gelir getirmek için aileler kızlarını çocuk yaşta evlendirmektedirler.

Ailenin içinde bulunduğu geçim sıkıntısı ve nüfuz fazlalığı ekonomik durumu iyi olan ailelere kız vermede rekabet yaşanmasına yol açmakta ve kimi zaman kızlar da daha rahat bir hayat ve zengin eş hayaliyle bu evliliklere gönüllü görünmektedirler. Baba evinde çektiği maddi sıkıntılardan ve çocuk yaşta katlanmak zorunda bırakıldığı iş yükünden kurtulacağını hayal eden kızlar evliliği bir çıkış yolu olarak görmektedirler.

Sonuç olarak çocukların erken yaşta evlendirilme sıklığı ile ailenin yoksulluğu arasında doğru orantı mevcuttur. Yapılan araştırmalar ekonomik sıkıntı içinde olmayan ailelerin kırsalda dahi çocuklarını erken yaşta evlendirme eğilimi içinde olmadıklarını göstermektedir.

2) Gelenekler, Görenekler ve Dini İnançların Yanlış Algısı:

Gelenekler, görenekler ve dini inançların yanlış algılanması erken yaşta evlenmeyi hızlandırabilmektedir.

Geleneksel aile, kız çocuğunu, aileye belirli bir zaman için emanet edilmiş bir varlık olarak görmekte ve kızın asıl yuvasının evlendiği eşinin yuvası olduğunu düşünmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratmış olduğu ayrımcılık sonucunda özellikle kız çocuklarının gözü açılmadan evlendirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Küçük yaşta yapılan evlilikle kocaya itaatin ve yeni yuvaya uyumun daha kolay sağlanacağına inanılmaktadır. Erkek aileleri de kendilerine uyumu daha kolay olsun diye mümkün olduğunca küçük yaşta gelin almak istemektedirler.

Kız çocuklarının bir an önce bir erkeğin himayesine sokulmasıyla, gelebilecek cinsel taciz ve şiddetten korunabileceği sanılmaktadır. Ayrıca, bu evlilikler genç kızların karşı cinsle evlilik dışı ilişkiye girmelerine ve hamile kalmalarına engel olmaktadır.

Egemen zihniyet tarafından kadına biçilen rollerin yanı sıra toplumsal yaşamda çocuklar bir kısıkaç altına alınarak temel hak ve hürriyetlerinden yoksun bırakılmaktadırlar. Evlilik çoğu zaman gidilecek tek yol olarak gösterilmekte ve dayatılmaktadır.

Çevresinde kendi yaşlılarının evlenmesi, ailesinde erken yaşta evlenenlerin çoğunlukta olması çocukları olumsuz örneklerin etkisinde kalarak evliliğe özendirilmektedir. Bölgelerde, eğitilmiş, kendini yetiştirmiş bireylerin çocuklara olumlu rol modeller olarak sunulması sağlıklı aileler oluşturmak açısından çok önemlidir.

3) Eğitimsizlik:

Eğitim seviyesi düşük ailelerin çocuklarının da çoğu durumda eğitim seviyelerinin düşük oldukları ve düşük sosyo-kültürel yapıdaki ailelerin çocuklarında erken yaşta evliliklerin daha sık yaşandığı gözlenmektedir.

Genel eğilim erkek çocuklarının belirli bir düzeyde eğitim görüp, askerlik yaptıktan ve bir iş sahibi olduktan sonra evlenmeleri yönündedir. Bu durum erkeklerin nispeten ileriki yaşlarda evlenmelerine sebep olmaktadır.

Bunun yanında kız çocukları eğitimlerini erken yaşta bırakmaya zorlanmaktadır. Kızların eğitimlerini tamamlamaları gerekli görülmemektedir; zira ailenin kısıtlı ekonomik kaynakları erkek çocukların eğitimi için harcanmaktadır. Ayrıca ergenlik dönemine girmeleriyle birlikte fiziksel anlamda dikkat çekmeye başlayan kız çocuklarının eğitimleri aileleri tarafından nişanlama veya evlendirme gerekçesiyle yarıda kesilmektedir.

4) Aile İçi Şiddet:

Aile içi şiddet, geçimsizlik, baskı, çocuk sevgisinin yokluğu, küçük yaşlarda anne veya babadan birinin kaybedilmesi ve üvey anne veya babaya sahip olunması çocuklarda evlenme sonucunda bu durumdan kurtulunacağı inancını geliştirmekte ve erken yaşta evliliklere yol açmaktadır.

5) Toplum Baskısı:

Başta kızlar olmak üzere çocuklara yapılan “Evde kalırsın”, “Bahtın kapanır”, “Yaşın geçerse seni kimse almaz”, “Bir an önce evlen ve çocuk yap” ve benzeri baskılar da erken evlenme talebini arttırmaktadır.

Türkçede erken yaşta evlilikleri onaylayan birçok atasözünün ve deyimimin olduğu dikkat çekmektedir:¹¹

“Kız beşikte çeyiz sandıkta”

“On beşindeki kız ya erdedir ya yerde”

“Demir tavında, dilber çağında”

“Erken evlenen döl alır, erken kalkan yol alır.”

“Erken evlenen yanılmamış.”

¹¹ DOĞAN, Selen (Uçan Süpürge) 8/6/2009 tarihli Alt Komisyon Toplantı Tutanağı

6) Evlilik Çeşitleri ve Mülkiyet Unsuru:

Ataerkil ailelerde gençlere evlilikleriyle ilgili karar verme veya tercihte bulunma hakkı tanınmamaktadır. Bu anlamda Türkiye’de var olan evlilik çeşitlerine de bakmamız gerekir. Bunlardan bazıları; berdel, beşik kertmesi, başlık parası evliliği, kan bedeli evliliği, kuma evliliği, levirat, sororat, akraba evliliğidir.

Berdel, gelin değiş tokuşunun gerçekleştiği bir çeşit evlilik töresidir. Bu evliliklerde bir aile, genellikle yoksulluk sebebiyle, bir aileden gelin almak için kendi kızını gelin olarak o aileye vermektedir. Berdelde kızlardan biri evlilik yaşında olsa bile ona karşılık verilecek diğer kızın yaşı önemsenmemekte, çok küçük yaşta olması bu gayri resmi evliliğe engel olmamaktadır.

Beşik kertmesi, birbirlerine yakın ya da çok samimi, iyi anlaşılan, birbirlerini seven iki ailenin bu sevginin ve dostluğun ilerde de sürmesi için karşıt cinsten çocukları olduğunda onları daha beşikteyken nişanlamalarıdır.

Başlık parası bazı bölgelerde damadın evlenirken gelinin ailesine ödemesi gereken para veya maldır.

Kan bedeli evliliği öldürülen kişinin kan bedeli olarak para, altın, ev ve tarlanın yanında kızların da verilmesi şeklinde gerçekleşir.

Kuma evliliğinde erkek ilk karısının dışında bir veya birden çok kadınla daha gayri resmi olarak evlilik gerçekleştirmektedir.

Levirat, ölen kardeşin karısının, bekâr olan erkek kardeşle evlendirilmesi veya evli olan erkek kardeşin ikinci eşi yapıldığı törelerden kaynaklanan bir evlilik çeşididir.

Sororat ise erkeğin karısı öldüğü zaman, karısının bekâr olan kız kardeşiyle yani baldızıyla evlenmesidir.

Akraba evliliğinde mülkiyet etkeni belirleyici unsurdur. Yakın akrabaların çocuklarının evlendirilmesiyle malın başkasına gitmemesi, aile içinde kalması amaçlanmaktadır.

Yapılan araştırmalar erken yaşta evlilik yaşayan çocukların kaderci ve kabullenici tavırlar sergilediğini ortaya koymaktadır. Erken yaşta evlilik yapan çocukların bazıları

yaptıkları evliliklerin sebeplerini “Amcaoğluna yok denilemez”, “Kısmetmiş”, “Büyüklerin sözünden çıkılmaz, söz hakkı yok”, “Ailesi istediği için berdel oldu”, “Arap geleneğinde erken evlenilir”, “Ağabeyim âşık olduğu kıza kavuşsun diye berdel gittim”, “Adetlere göre 14 yaşında evlenilir”, “Başlık parası için berdel yapıldı”, “Ailemin zoruyla başlık parası için evlendim” gibi sözlerle ifade etmektedirler.¹²

7) Diğer Sebepler:

Bunların dışında tacize veya tecavüze uğrayan kız çocuklarının tecavüzcüsüyle ya da başka birisiyle hemen evlendirilmesi, kaçma veya kaçırılma gibi durumlar da erken yaşta evliliklere sebep olmaktadır.

Ayrıca zorunlu göç sebebiyle insanların yaşadığı ekonomik ve kültürel kaos erken yaşta evlilikleri artıran faktörler arasındadır.

B. ERKEN YAŞTA EVLİLİKLER VE EĞİTİM

Dünyada birçok çalışma ve rapor erken evliliklerle yetersiz eğitimin ilişkisini ortaya koymaktadır. Bunlara göre ebeveynlerin ve çocukların eğitim düzeyi düştükçe erken evliliklerin oranı artmaktadır. Erken yaşta evlilikleri önlemenin temel unsuru eğitimidir. Eğitimsizliğin önüne geçemeyen toplumlarda erken evliliklerin de önlenmesi imkânsız hale gelmektedir.

Eğitim, erken yaşta evliliklerin hem sebebi hem de sonucudur. Evlilik yaşını yükseltmenin en iyi yolu çocukların eğitime kavuşmasıdır. Türkiye’de kadınların %20’sinin hala okur-yazar olmaması Cumhuriyetin kuruluşunda kadına verilen hakların devlet tarafından hiçbir dönemde tam olarak uygulanmadığını göstermektedir. Başta eğitim hakkı olmak üzere mevcut yasaların uygulanmasının sağlanması gerekmektedir.¹³

¹² AYDEMİR, Atilla (SODEV) 8/6/2009 tarihli Alt Komisyon Toplantı Tutanağı

¹³ ERTÜRK, Yakın (ODTÜ) 25/6/2009 tarihli Alt Komisyon Toplantı Tutanağı

Ayrıca eğitim, bireyin hayatına ilişkin temel karar mekanizmalarında daha etkin olmasını sağlayarak ve bilinç geliştirerek dolaylı olarak da olsa evliliklerin ertelenmesine sebep olmaktadır.¹⁴

Birçok kültürde ebeveynler yatırımlarının boşa gideceğini düşündüklerinden evlendikten sonra baba evini terk edecek olan kızlarının eğitimine yatırım yapmama eğilimi içindedirler.¹⁵ Özellikle sosyoekonomik durumu düşük aileler, kızlarını okula göndermemekte veya gönderse bile evlendirmek için okuldan geri almaktadırlar.

Türkiye’de de erken yaşta evlendirilen çocukların öncelikle eğitim yaşamları kesintiye uğramaktadır. Eğitim haklarından mahrum edilmiş olan çocuklar, üretime katılma yani bir meslek sahibi olma ve çalışma haklarından da yoksun bırakılmaktadır. Bu durum özellikle kızların ekonomik özgürlükleri olmadan eğitimsizlik, yoksulluk ve bağımlılık döngüsüne hapsedilmesine yol açmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü’nden konuyla ilgili edinilen veriler şu şekildedir:

Tablo 1- Mart 2009 - İlköğretime Özürsüz Devamsız Öğrencilerin Devamsızlık Nedenleri (20 Gün ve Üstü)

		Kız	Erkek	Toplam
Ekonomik, Sosyal, Kültürel Boyut	Öğrenim gördüğü yerde 6.-8. sınıfların bulunmaması	643	278	921
	Ailevi nedenler	7.867	3.999	11.866
	Ekonomik yetersizliği nedeniyle giderlerin karşılanamaması	704	582	1.286
	Erken evlilik ve nişanlanma	675	18	693

¹⁴ GÜR CAN, Ayşen (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü) 3/6/2009 tarihli Alt Komisyon Toplantı Tutanağı

¹⁵ Çocuk Evliliği ve Hukuk, UNICEF, New York, 2008, s.36

	Geleneksel nedenler	4.273	700	4.973
	Göçerler	1.467	935	2.402
	Sağlık nedeniyle devamsız	2.169	2.395	4.564
Engellilik Hali	Görme engelli ve/veya görme bozukluğu	104	86	190
	İşitme engelli	133	147	280
	Ortopedik	430	505	935
	Zihinsel engellilik	2.193	3.008	5.201
Çalıştırılan Çocuklar	Mevsimlik gezici ve geçici tarım işçiliğinde çalıştırılan çocuklar	739	477	1.216
	Sanayide ve hizmet sektöründe çalıştırılan çocuklar	150	352	502
	Sokakta çalıştırılan çocuklar	8	128	136
	Ev hizmetlerinde çalıştırılan çocuklar	942	190	1.132
Nüfus Kaydıyla İlgili Sorunlar	Nüfus yaşıyla fiziki yaşının farklılığı	4.962	2.418	7.380
Diğer Nedenler		30.943	18.333	49.276
Toplam		58.402	34.551	92.953

Tablo 2- Mart 2009 E-okul Verilerine Göre İllerde ERKEN EVLİLİK VE NİŞANLANMA NEDENİYLE İlköğretime Devamsız Çocukların Dağılımı

Erken Evlilik ve Nişanlanma				
	İLLER	Kız	Erkek	Toplam
1	ADANA	13	0	13
2	ADİYAMAN	6	0	6
3	AFYONKARAHİSAR	1	0	1
4	AĞRI	115	1	116

5	AKSARAY	3	0	3
6	AMASYA	0	0	0
7	ANKARA	2	0	2
8	ANTALYA	7	0	7
9	ARDAHAN	2	0	2
10	ARTVİN	0	0	0
11	AYDIN	0	0	0
12	BALIKESİR	3	0	3
13	BARTIN	0	0	0
14	BATMAN	11	1	12
15	BAYBURT	1	0	1
16	BİLECİK	0	0	0
17	BİNGÖL	1	0	1
18	BİTLİS	9	0	9
19	BOLU	0	0	0
20	BURDUR	3	0	3
21	BURSA	5	1	6
22	ÇANAKKALE	4	0	4
23	ÇANKIRI	0	0	0
24	ÇORUM	0	0	0
25	DENİZLİ	3	0	3
26	DİYARBAKIR	56	1	57
27	DÜZCE	1	0	1
28	EDİRNE	10	0	10
29	ELAZIĞ	4	0	4
30	ERZİNCAN	1	0	1

31	ERZURUM	13	1	14
32	ESKİŞEHİR	1	0	1
33	GAZİANTEP	40	0	40
34	GİRESUN	0	0	0
35	GÜMÜŞHANE	0	0	0
36	HAKKÂRİ	8	1	9
37	HATAY	21	0	21
38	IĞDIR	4	1	5
39	ISPARTA	1	0	1
40	İSTANBUL	13	2	15
41	İZMİR	13	3	16
42	KAHRAMANMARAŞ	19	0	19
43	KARABÜK	0	0	0
44	KARAMAN	0	0	0
45	KARS	16	0	16
46	KASTAMONU	0	0	0
47	KAYSERİ	6	0	6
48	KIRIKKALE	2	1	3
49	KIRKLARELİ	2	0	2
50	KIRŞEHİR	5	0	5
51	KİLİS	6	0	6
52	KOCAELİ	5	0	5
53	KONYA	2	0	2
54	KÜTAHYA	2	0	2
55	MALATYA	5	0	5
56	MANİSA	16	0	16

57	MARDİN	23	0	23
58	MERSİN	33	1	34
59	MUĞLA	3	0	3
60	MUŞ	39	1	40
61	NEVŞEHİR	3	0	3
62	NİĞDE	3	0	3
63	ORDU	0	0	0
64	OSMANİYE	7	0	7
65	RİZE	0	0	0
66	SAKARYA	0	0	0
67	SAMSUN	8	0	8
68	SİİRT	21	1	22
69	SİNOP	0	0	0
70	SİVAS	3	0	3
71	ŞANLIURFA	17	0	17
72	ŞIRNAK	15	0	15
73	TEKİRDAĞ	6	0	6
74	TOKAT	5	0	5
75	TRABZON	0	0	0
76	TUNCELİ	0	0	0
77	UŞAK	1	0	1
78	VAN	19	1	20
79	YALOVA	1	1	2
80	YOZGAT	7	0	7
81	ZONGULDAK	0	0	0
Genel Toplam		675	18	693

Türkiye’de 5.356.922’si erkek ve 5.006.523’ü kız olan toplam 10.363.445 öğrenci ilköğretime devam ederken, Tablo 1’de görüldüğü gibi ilköğretime özürsüz şekilde 20 gün ve üstünde devamsızlık yapan öğrencilerin sayısı Mart 2009 itibarıyla 92.953’tür. Bu öğrencilerden 58.402’si kız, 34.551’i erkek öğrencidir. Erken evlilik ve nişanlanma sebebiyle devamsızlık gösteren toplam 693 öğrenciden ise 675’i kız, 18’i erkek öğrencidir. Tablo, kızlar aleyhine belirgin bir farklılığı ortaya koymaktadır.

Tablo 2’de erken evlilik ve nişanlanma sebebiyle devamsız çocukların Mart 2009 itibarıyla illere göre dağılımı verilmektedir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu illerimizdeki çocukların devamsızlığının diğer illere göre daha fazla olması dikkat çekicidir.

Nüfusun en yoksul kesiminde yer alan, maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere çocuklarının okula devam etmeleri şartıyla, “Şartlı Eğitim Yardımı” yapılmaktadır. 2003 yılında başlayan bu program kapsamında; Mart 2008’de yapılan değişiklikle birlikte;

İlköğretime devam eden erkek öğrencilere 20 TL/Ay

kız öğrencilere 25 TL/Ay

Ortaöğretime devam eden erkek öğrencilere 35 TL/Ay

kız öğrencilere 45 TL/Ay

yardım verilmektedir.

2009 yılı Eylül ayı itibarıyla 2.066.869 öğrencimize 260,83 milyon TL ödenmiştir. Bu yardımlar özellikle kız çocuklarının ilk ve orta öğretimde okullaşma oranlarını artırmaktadır. Şartlı eğitim yardımı ve öğrencilere verilen burslar artırılarak devam ettirilmelidir.

C. ERKEN YAŞTA EVLİLİKLER VE SAĞLIK

Erken yaşta evlilikler çoğu zaman **erken annelik** demektir. Erken yaşta gebelik ve yapılan doğumlar anne ve bebek için tehlike oluşturmaktadır; çünkü çocukların vücutları henüz hamilelik ve doğum stresini kaldıracak kadar olgunlaşmamıştır.

Çocukların çoğu aile planlaması hakkında da bilinçli olmadıklarından bakamayacakları sayıda çocuk sahibi olmaktadır.

Bu evliliklerde HIV/AIDS de dâhil olmak üzere cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma olasılığı artmaktadır.

Ayrıca genç gebelerin doğum öncesi bakım alması da zor olmaktadır. Bu çocuklar genelde ekonomik özgürlüğe ve karar alma özgürlüğüne sahip olmadıklarından hizmete ulaşamamaktadırlar.

Gebe olan bütün adolesanlar tıbbi açıdan riskli grup olarak değerlendirilmektedir. 15-19 yaş arasındaki genç kadınların doğum sırasında yaşamlarını kaybetme riskinin yirmili yaşlardaki kadınlara oranla iki ile beş kat daha fazla olduğu bilinmektedir. Ayrıca sosyoekonomik durum, hekim kontrolü, doğum öncesi bakım alıp alamama, beslenme, adolesan gebelikte risk durumunu belirler.

Hamilelik, bir adolesan için ciddi psikolojik etkilenimlere neden olabilir. Adolesan dönemde bir genç kızda anne olabilecek bedensel gelişme tamamlanmadığı gibi doğacak çocuğa bakabilecek ve bu yükü kaldıracak bilgi birikimi ve sorumluluk bilinci de gelişmemiştir. Bu nedenle adolesan annelerde emosyonel stres ve sosyal sorunlar daha yoğun yaşanmakta ve bu sorunlar doğal olarak bebeği, aileyi ve toplumu etkilemektedir.¹⁶

Türkiye’de kadınların ilk doğurganlık deneyimlerini yirmili yaşlarda yaşadıkları bilinmektedir. Kırsal alandaki yaşa özel doğurganlık hızı, 15-19 yaş grubundan itibaren hızlı bir şekilde yükselmekte, 20-24 yaş grubunda en üst noktasına ulaşmakta ve daha sonra ise yavaş bir şekilde düşmektedir. Diğer taraftan, kentsel alanlardaki kadınlar arasında gözlenen yaşa özel doğurganlık hızlarının yapısı, evliliklerin geciktirilmesi, doğumların ertelenmesi ya

¹⁶ *Evlilik Değil Evcilik, Sosyal Demokrasi Vakfı, 2009*

da doğumlara son verilmesi gibi faktörlerin etkisi ile daha yavaş bir şekilde yükselmekte veya düşmektedir.

Adolesan Anneler ve Bebeklerinde Karşılaşılan Tıbbi ve Psikososyal Sorunlar

Tıbbi

Psikososyal

Anneler

Vücut ağırlığı artışının yetersiz olması

Öğretim kurumlarına devam etmeme

Şişmanlık, vücut ağırlığında aşırı artış

Sosyal aktivitelerde sınırlılık

Preeklampsi

Yoksulluk

Anemi

Boşanma ve ayrılma

Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar

Sosyal izolasyon

Baş-pelvis uyumsuzluğu

Stres/depresyon

Ağır hemorajiler

Madde kullanımı

Doğum sonrası sorunlar

Sık gebelik

Sık gebelik

Bebekler

Düşük doğum ağırlığı

Gelişme geriliği

Prematüre doğum

İstismar

Ani bebek ölümü sendromu

Davranış bozuklukları/madde kullanımı

Akut enfeksiyonlar

Okul başarısızlığı ve okulu bırakma

Kazalar

İşsizlik/yoksulluk

Bebek ölümleri

İstenmeyen gebelik

Yapılan çalışmalarda adolesan gebelerin küçük bebekleri olduğu bilinmektedir; çünkü kendileri küçüktür, yetersiz beslenmektedirler ve yetersiz doğum öncesi bakım almaktadırlar. Adolesan gebe büyümesini sürdürdüğü için besin maddelerini geliştirmekte olan fetüs ile paylaşmak zorundadır. Bu nedenle fetüste düşük doğum ağırlığı ve gelişme geriliği olur. Sonuç olarak düşük doğum ağırlığı ile anne yaşı arasında ilişki bulunmaktadır.

Gençlik döneminde baba olan erkekler hakkında bilgiler oldukça sınırlıdır. Adolesan dönemde olan kadına göre erkek genellikle bir kaç yaş daha büyük olmaktadır. Bu nedenle de erkeklerin pek çoğu adolesan dönemde değildirler. Ülkemizde ayrıca erkeklerin adolesan dönem sonunda yer alan askerlik görevlerini yaptıktan sonra evlenmeleri yaklaşımı benimsenmektedir. Adolesan ve gençlik dönemlerinde olan gebeliklerin yaşanması sırasında anne gibi baba da öğretim kurumlarına devam ediyorsa, kadın gibi erkek de eğitim, çalışma ve sosyal sorunlar yaşamaktadır. Kadının gebelik sırasında desteğe gereksinimi olması erkeğin sosyal yaşantısını etkilemektedir. Ayrıca erkeğin erişkin yaş grubunda olması kadınlarda psikososyal sorunlar görülmesine neden olmaktadır.¹⁷

Adolesanlar ve Bazı Veriler

Raporda, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçları kullanılmıştır. **TNSA, diğer resmi rakamlara göre gerçeğe en yakın verileri sunan çalışmalardan biri olarak değerlendirilmesine rağmen 15 yaş altı grubu ele almaması açık kalmış bir alanı işaret etmektedir;** çünkü erken yaşta evliliklerin en vahim sonuçlarını aslında bu 15 yaş altı çocuklar yaşamaktadırlar.

TNSA 2008 sonuçlarına göre Türkiye’de 13.227.500 adolesan vardır. Ergenlerin genel nüfusa oranları azalma eğiliminde olmakla birlikte sayısal önemi zaman içinde devam etmektedir.

TNSA-2008 sonuçları, Türkiye’de ilk kez 25-29 yaş grubundaki doğurganlık hızının 20-24 yaş grubundaki doğurganlık hızından daha yüksek olduğunu göstermektedir. 2008 yılında anne olma yüzdesi;

17 yaş için 1,3,

¹⁷ GÜL, Rukiye (Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü) Bilgi Notu

18 yaş için 6,6,

19 yaş için 9,4'tür.

Araştırma tarihinde gebe olanların yüzdesi;

17 yaş için 3,1,

18 yaş için 3,1,

19 yaş için 3,5'tir.

Kırsal ve kent arasında belirgin bir farklılık vardır. (%8,6 ve %5 sırasıyla) 2008 yılında 12 NUTS bölgesi bazında da farklılıklar olup Ortadoğu Anadolu %10,4 ile birinci sırada yer alırken Ege Bölgesi %9,3 ile ikinci sırada yer almaktadır.

Ayrıca 2008 TNSA sonuçlarına göre; bebek ölüm hızı binde 17,6, 5 yaş altı çocuk ölüm hızı binde 24 iken, 20 yaş altı adolesanlarda bebek ölüm hızı binde 33, 5 yaş altı çocuk ölüm hızı ise binde 45'tir.

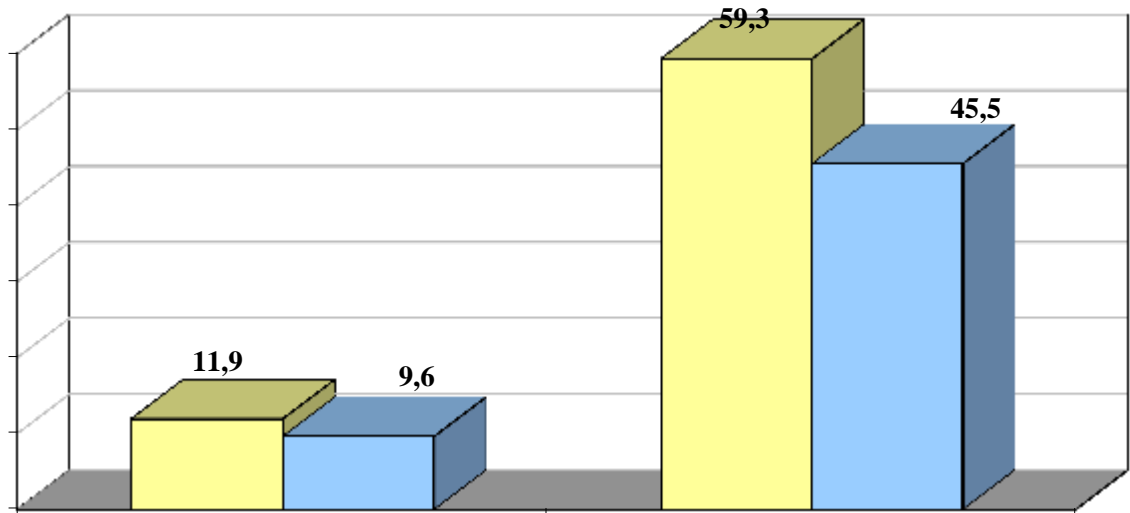
Kadının düşük statüsünün önemli bir yansıması olan adolesan evliliği, yüksek doğurganlığa neden olan bir sosyal gelenek olup bu durum kadının eğitimi ve istihdamı konusunda ciddi sorunlara yol açabilmektedir. Evlenmenin yaygın olduğu ve doğumların neredeyse hepsinin resmi ve gayri resmi evlilik içinde meydana geldiği Türkiye'de, ortanca ilk evlenme yaşı 2003 TNSA sonuçlarına göre 20,5 iken¹⁸ 2008 TNSA sonuçlarına göre 20,8 olarak tespit edilmiştir.

¹⁸ GÜL, Rukiye, a.k.

Tablo 3- Türkiye’de 15-19 Yaş Evlilikler

15-19 YAŞ EVLİLİKLER		
	EVLİ DEĞİL	EVLİ
1998	84,8	15,2
2003	88,1	11,9
2008	90,4	9,6

TNSA sonuçlarına göre 1998’de %15,2 olan 15-19 yaş evlilikleri, 2003’te %11,9 ve 2008’de %9,6 olarak tespit edilmiştir. **Genel eğilim bu yaş aralığındaki evliliklerde azalma yönündedir.**

Şekil 1- Türkiye’de Adölesan Dönemde Evlilik (2003, 2008 TNSA)

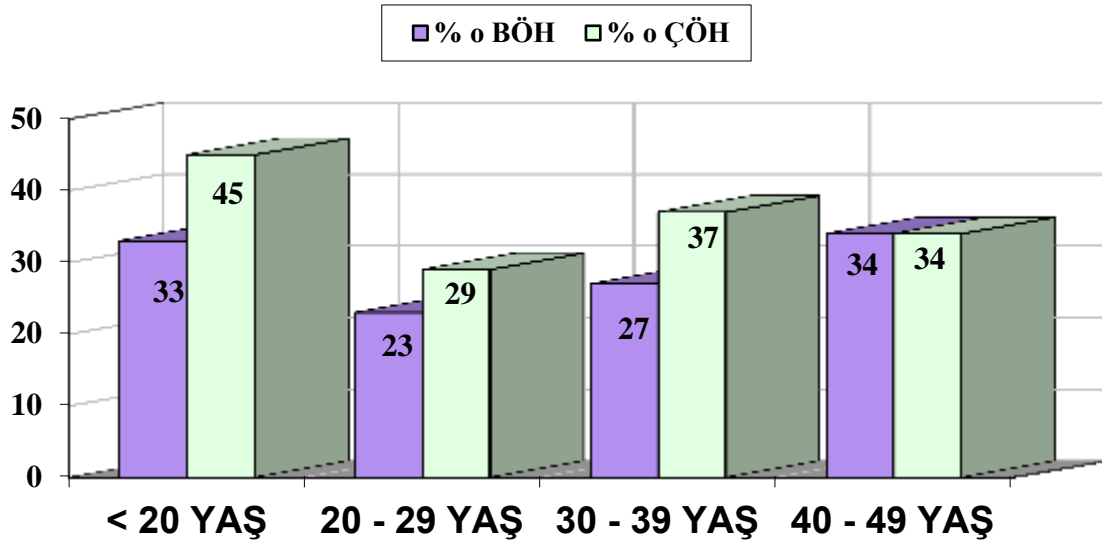
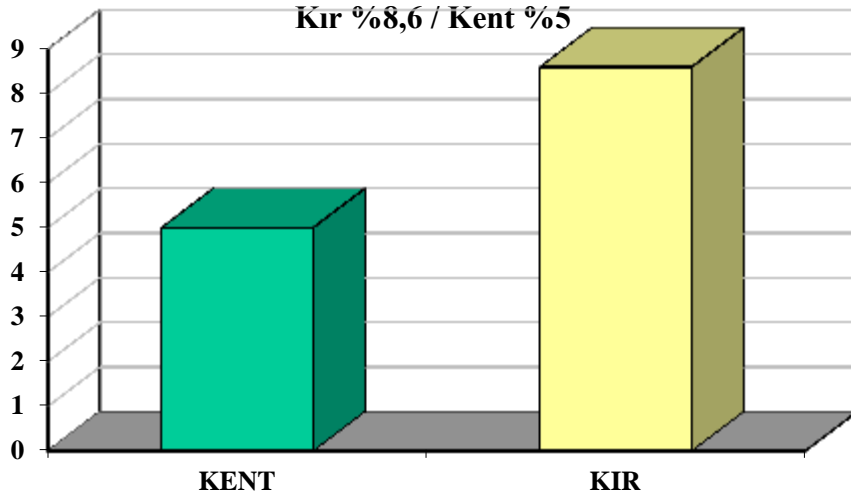

Tablo 4- Türkiye’de Doğum Öncesi Bakım/Eğitim (TNSA 2008)

	Doktor %	Ebe/hemşire %	Hiç kimse
Eğitimi Yok, Temel Eğitim Tamamlamamış	74,4	3,8	21,5
Temel Eğitim 1. Kademe	90,5	2,8	6,5
Temel Eğitim 2. Kademe	95,4	1,7	2,9
Yüksek Okul ve Üniversite	98,4	0,9	0,5

Tablo’da görüldüğü gibi eğitim seviyesi yükseldikçe doktordan doğum öncesi bakım alan kadınların sayısı artarken, ebe veya hemşireden bakım alan kadınların sayısı azalmaktadır. Genelde ise yine eğitilmiş kadınlar doğum öncesi bakıma daha çok başvurumaktadırlar. **Eğitimi olmayan veya temel eğitimi tamamlamamış kadınlarda doğum öncesi bakım almama oranı %21,5 iken yüksek okul ve üniversite mezunu kadınlarda doğum öncesi bakım almama oranı sadece %0,5’tir.**

Şekil 2- Türkiye’de 15-19 Yaş Grubu Evli Ergenlerde Çocuk Doğurmaya Başlayanların Yüzdesi (TNSA 2008)

Şekil 3- Türkiye’de Doğumdaki Anne Yaşına Göre Bebek ve 5 Yaş Altı Çocuk Ölüm Hızları (TNSA 2008)

Bebek ve 5 yaş altı çocuk ölüm oranınının 20 yaş altında anne olanlarda tüm yaş gruplarına göre daha fazla olması dikkat çekicidir.

D. ERKEN YAŞTA EVLİLİKLER VE TOPLUMSAL YAŞAM

Adolesanlar, toplumsal olarak olgunlaşmamış bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bu yaş grubundaki bireylerin, gerekli toplumsal rollere uyum sağlayamadıkları ve toplumsal gelişimlerini tamamlayamadıkları kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu yaş aralığında evlenen çocuklarda, evlilik sonrasında, arkadaşlarından kopma, özgüven eksikliği, toplumsal faaliyetlere katılımdan uzaklaşma gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ruhsal ve bedensel gelişimin tamamlanmamış olması çocuklarda çeşitli hastalıklara ve psikolojik rahatsızlıklara yol açabilmektedir.

Kız çocukları kendilerini koruyamayacak yaşta ve cahil olarak evlendirilmeleri durumunda, eşleri tarafından fiziksel, duygusal, sözel ve hatta cinsel şiddete maruz kalabilmektedirler. Bu evliliklerde aile içi şiddet, geçimsizlik ve bunun sonucunda boşanmalar ve hatta intiharlar görülmektedir.

Kayıp çocukların kaybolma sebeplerinden en önemlisi erken yaşta yapılan evliliklerdir. Özellikle kız çocuklarının biyo-psiko ve sosyal gelişiminin tamamlanmamış olması ve bununla beraber çocuk sahibi olunması, bireyin yaşam evrelerini sağlıklı geçirip, sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirmesini ve yaşam olaylarına çözümleyici yaklaşımlar göstermesini engeller niteliktedir. Kendi ergenlik sorunlarını halletmeden önce anne baba olan bu ailelerin çocukları sorunlu olabilmektedir.¹⁹

Geleneksel ev içi rolleri pekiştiren erken yaşta evlilikler, hazır olmadıkları bir yaşta henüz kendileri çocukken, aile, ev, çocuk vb. sorumlulukların altına giren bireylerde fiziksel ve ruhsal açıdan çöküntü oluşturmaktadır. Sosyal baskıyı artıran ve kadının ev içine hapsolmesine neden olan bu tarz evlilikler, kadının statüsünün düşmesine yol açmaktadır.

¹⁹ FENDOĞLU, Hasan Tahsin (Başbakanlık İnsan Hakları Kurulu Başkanlığı) 3/6/2009 tarihli Alt Komisyon Toplantı Tutanağı

E. ERKEN YAŞTA EVLİLİKLER VE DİN

Türkiye de dâhil dünyanın birçok yerinde gençlerin çocuk sayılabilecek yaşta evlendirilme gerekçesinin, dine dayandırılmaya çalışıldığı gözlenmektedir. Fakat meşrulaştırmaya çalışılan bu durumun ilmi ve dini bir temeli yoktur.

Kur'an-ı Kerim evlenme akdini sorumlulukları ağır bir sözleşme olarak kabul etmiş, evliliği eşlerin karşılıklı sorumlulukların yerine getirdikleri ve kendilerine düşen ödevleri yapmayı taahhüt ettikleri bir güven sözleşmesi olarak değerlendirmiştir. Tarafların hür iradesi olmadan böyle bir sözleşmeden söz edilemez.

Öte yandan, evliliğin hiçbir zorlama olmaksızın tarafların özgür iradeleriyle gerçekleşmesi ve denklik de dâhil kadınların her türlü hakkının gözetilmesi, ailede kalıcı huzuru ve mutluluğu sağlamanın önemli bir yolu olduğu kadar, İslâm dininin genel ilkelerinin ve Hz. Peygamber'in sünnetinin gösterdiği bir duyarlılığın da gereğidir.²⁰ Hz. Aişe'nin, Hz. Peygamber'le evlendiğinde 17 veya 18 yaşında olduğunu gösteren birçok hadis rivayeti bulunmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de: "Yetimleri nikâh çağına gelene kadar deneyin; onlarda olgunlaşma görürseniz mallarını kendilerine verin" (en-Nisâ: 4/6) mealindeki âyetten mallarını idare edebileceği çağ, aynı zamanda evliliği de idare edebilecek çağ olacağı anlaşılmaktadır. Bu âyette yetimlerin evlendirilmesi için ergenlik/büluğ çağına gelmelerinin yanı sıra reşit olmalarının gerekliliği de vurgulanmaktadır.²¹

Bu çerçevede kişilerin bizzat evlenme akdini yapmalarının uygun olduğu çağ evlenme rüşüne erdikleri çağdır. Burada yaşanan çağın sosyolojik, psikolojik şartları ve bireylerin biyolojik gelişiminin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Osmanlı döneminde mahkemeler çoğunluğun içtihadına göre hüküm vermekte iken 1917 tarihli Aile Hukuku Kararnamesinin 6 ncı maddesi ile küçüklerin evlendirilmesi yasaklanmıştır.

İslam Hukuku ile idare edilen Osmanlı Devleti hem küçüklerin evlendirilmesini yasaklamış hem de evlenme yaşına gelmiş gençlerin velileri istemese de evlenebileceklerini ve akdi bizzat yapabileceklerini kabul etmiştir.

Osmanlı Devleti zamanında evlenecek olan kişilere kadılar mahkeme başkanı olarak izinname verirler ve imamlar bugünkü belediye memurlarının yaptığı işi yaparak evlendirmeyi gerçekleştirir, bunu da kütüğe yazarak tescilini sağlarlardı. Bu uygulamadan da anlaşılacağı üzere İslâm dinine göre nikâhta; rıza, denklik, alenilik, ilan, tescil gibi belli şartlar aranmaktadır. Evlenme medenî bir evlenmedir. Günümüzde ispatı ve hukuki bir yaptırımı olmayan dini nikâh uygulamasıyla çocuklar din kullanılarak mağdur edilmektedir.²²

²⁰ *Diyanet İşleri Başkanlığı Van İl Müftüleri Seminer Sonuç Bildirgesi mad.6*

²¹ *EROL, Ayten (Diyanet İşleri Başkanlığı) Bilgi Notu*

²² *EROL, Ayten (Diyanet İşleri Başkanlığı) 25/6/2009 tarihli Alt Komisyon Toplantı Tutanağı*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLGİLERİNE BAŞVURULAN KİŞİLERE AİT TUTANAK ÖZETLERİ

1) 3/6/2009 tarihli toplantı:

Doç. Dr. Ayşen GÜRCAN - Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü

Nüfus bilimcilerin yirmi yaş altını erken evlilik olarak kabul ettiği,

Erken yaşta evlilikler araştırılırken bunu bir sorun olarak değil, toplumsal mutabakat içerisinde gerçekleşen bir olay, kültürel paradigmlar içerisinde yer alan bir fenomen, bir olgu olarak değerlendirmek gerektiği,

Konuyla ilgili çalışmalarda durum, risk ve neden analizleri ile değişim stratejilerini ortaya koymanın önemi,

TÜİK'in 2004'ten beri evlenme ve boşanma verilerini MERNİS'ten aldığı, daha önce evlenmelerle ilgili verilerin belediyelerden, boşanmalarla ilgili verilerin mahkemelerden alındığı ve veri kaybı olduğu ama verilerin artık elektronik ortamda bulunduğu,

Toplum olarak ailenin oldukça önemsendiği, evlilik oranlarının hayli yüksek olduğu, en yüksek evlenme oranlarının Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, en düşük evlenme oranlarının ise Marmara Bölgesi'nde olduğu; boşanma oranlarının da hayli düşük olduğu, en yüksek boşanma oranlarının Ege ve Marmara Bölgesi'nde, en düşük boşanma oranlarının ise Doğu Anadolu Bölgesi'nde olduğu,

TÜİK'in istatistikî bölge birimleri sınıflamasında 2007 yılı rakamlarına göre Türkiye'de ilk evlenme yaşı ortalamasının erkekler için 26, kadınlar için 22,8 olarak tespit edildiği; 2000 yılından bu yana yapılan istatistiklerde her dört kadından bir tanesinin yirmi yaş altı evlilik yaptığı,

Genel müdürlüğün 2006'da yaptığı bir araştırmaya göre kırsalda 18 yaş altı evlenme oranının %26 iken, kentte bunun %19'a indiği, bölgesel olarak en yüksek oranın %31,7 ile Orta Doğu Anadolu'da olduğu, kadınlardaki 18 yaş altı evlenme oranının erkeklerden daha çok olduğu, gelir düzeyi düşüklerde daha erken yaşta evlilik gerçekleştiği ve okuryazar oranı arttıkça evlenme yaşının yükseldiği,

Teknik analizlerin yeterli olmadığı; örneğin doğum yapma sayısı ile evlenme yaşı arasındaki ilişkiyle ilgili, anne ölümlerinde ölen annelerin ilk evlilik yaşıyla ilgili, erken evlilikten ayrı olarak zorla evlilik oranıyla ilgili, evde şiddet gören kadınların ilk evlilik yaşıyla ilgili, çocuk istismarı oranıyla ilgili istatistikî çalışmaların mevcut olmadığı,

Erken yaşta evliliklerin sebebi olarak din etkeninden ziyade mülkiyet ve soy etkeninin önemli olduğu,

Toplumsal mutabakatı değiştirmek için aşağılayıcı ya da küçümseyici bir tavır sergilemek yerine kabul görmüş rol modellerini yani kanaat önderlerini inandırmak gerektiği, değişimin devrimle değil evrimle gerçekleşmesinin uygun olacağı,

İfade edilmiştir.

Esengül CİVELEK - Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürü

Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu erken evliliği önleyici hükümleri öngörüyor olsa da uygulamada erken evlilik olaylarıyla karşılaştığı,

Eğitimle erken evliliğin çok kuvvetli bir ilişkisi olduğu; okuryazar olmayan kadınların yarısının 18 yaşın altında evlendiği, okuryazar olup da herhangi bir okuldan mezun

olmayanların da büyük bir kısmının yine 18 yaşın altında evlendiği, eğitim düzeyi yükseldikçe evlilik yaşının da yükseldiği,

Uygulamada karşılaşılan erken yaşta evliliklerin bir çocuk hakkı, kadın hakkı ve insan hakkı ihlali olarak suç sayıldığı; kadının insan haklarının korunmasına ve geliştirilmesine, sunulan hak, fırsat ve imkânlardan yararlanmasına engel teşkil ettiği; erken yaşta gebelik ve doğum nedeniyle anne ve bebek ölümlerine neden olduğu; erken yaşta evlilikle kadının şiddetin her türüsüne maruz kaldığı ve kadın intihar vakalarında da bu evliliklerin cana kıyma nedeni olduğu,

Çocukların ilköğretimi bitirmemelerinde ebeveynlerin ihlali söz konusuysa cumhuriyetin ilanından bu yana zorunlu eğitim için uygulanan teşviklerden vazgeçilerek bu ebeveynler hakkında yasal prosedürün işletilmesinin gerekliliği,

Ekonomik yönden geri bölgelerde kız bölge okulları ve pansiyonlarının açılması, yaygınlaştırılması ve bu okullarda ebeveynlerin endişelerini giderecek bir tedbir olarak kadın öğretmenlere ve kadın yöneticilere yer verilmesinin gerekliliği,

Siyasi liderlerin erken yaşta evlilikler gibi olumsuz sonuçları bulunan gelenekler ve sebep oldukları toplumsal sorunlarla ilgili konuşmalarının, din görevlilerinin hutbe ve vaazlarda erken evlilik konularına yer vermesinin, görsel ve basılı yayınlar üretilerek toplumun bilinçlendirilmesinin, yerel yönetimlerin bilgilendirici aktivitelerde bulunarak lokalde geniş halk kitlelerine hitap edebilmesinin gerekliliği,

Genel Müdürlüğün 2008 ve 2013 yıllarını kapsayan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı”nı hazırladığı ve erken evlilikler de dâhil kız çocuklarının okullaşması, kadının istihdama katılımı, karar alma mekanizmalarına katılımı gibi kadın-erkek eşitliğini ilgilendiren tüm konuların söz konusu ulusal eylem planında yer aldığı,

İfade edilmiştir.

Prof. Dr. Hasan Tahsin FENDOĞLU – Başbakanlık İnsan Hakları Kurulu Başkanı

Çocuk, çocuğu koruma, çocuk haklarını koruma, aileyi koruma konusunda anayasal ve yasal anlamda ve imzalanan uluslararası anlaşmalar bağlamında TBMM'nin gerekenleri yaptığı ama uygulamada noksanlıkların bulunduğu,

İnsan Hakları Kurulu Başkanlığı'nın terör örgütünün çocukları istismar etmesiyle ilgili Adana, Diyarbakır, Hakkâri illerinde UNICEF'le ortak bir çalışması olduğu,

2007 yılına ait Kayıp Çocuklar Raporu'na göre kayıp çocukların kaybolma sebeplerinden birincisinin erken yaşta yapılan evlilikler olduğu,

2007 Türkiye İnsan Hakları Raporu'nun bir cilt halinde Türkiye'nin İnsan Hakları Raporu, Kayıp Çocuklar Raporu, Töre, Namus Cinayetleri Raporu, İşkence ve Kötü Muameleye Karşın Etkin Mücadele Raporu'nu kapsadığı ve 2008 Raporu'nun halen hazırlandığı,

Erken yaşta evliliklerle ilgili kapsamlı bir araştırmanın yokluğu,

Konuyla ilgili aydınlatma ve farkındalık oluşturmak ve istatistikî çalışma yaptırmak için 81 il ve 892 ilçede görev yapan insan hakları kurullarından yararlanma olanağı olduğu,

İnsan haklarını ihlal iddialarının önceden Dilekçe Kanununa uygun şekilde ad, soyad, imza ve adresin yer aldığı dilekçelerle alınırken, Başbakanlık genelgesinden sonra bunların ihbar niteliğindeyse ad, soyad, imza olmasa da e-postayla ve faksla da kabul edildiği,

Nöbetçi sistemi sayesinde mesai saatleri içerisinde arayan vatandaşların insan hakları ihlali konusundaki sorularına cevap verildiği, gerektiğinde söz konusu ihlalin not alınıp ilgili ihbar birimlerine iletildiği, ilgili evrakın Başkanlık'ta üç günden fazla kalmadığı, Türkiye

apındaki başvuru kutuları vasıtasıyla vatandaşların ad, soyad bildirmeden cep telefonu numarasıyla ihbarda bulunabileceği,

İfade edilmiştir.

Süreyya KAVAKLI – Başbakanlık İnsan Hakları Kurulu – Psikolog Araştırmacı

Erken yaşta evliliklerin teröre, insan hakları ihlaline kadar gidebilen, ülkenin geleceğini etkileyen bir durum olduğu, çocukların olumsuz duygularla devlete, millete karşı yetişmemesi için çocukluğun iyi değerlendirilmesinin gerektiği,

Çocuğu anlayabilmek için uygulayıcıların özellikle kamu görevlilerinin çocuk hakları kültürüne sahip olabilmeleri, bu perspektiften bakabilmeleri ve problem çözücü yaklaşım benimsemeleri için eğitimlere tabi tutulmasının gerekliliği,

İfade edilmiştir.

2) 8/6/2009 tarihli toplantı:

Tülin KUŞGÖZOĞLU – Çocuk İstismarının ve İhmalinin Önlenmesi Derneği Temsilcisi

Erken evlilikler ve erken anneliklerin iki boyutuyla önemli olduğu; birinci olarak, çocuk olan bir kişinin evlenerek, evlendirilerek ve anne olarak fizyolojik bütünlüğünün, beden ve ruh sağlığının bozulduğu, ikinci olarak ise bu çocuk doğum yaptığında bebeğin de annesi henüz annelik becerilerini edinmediği için, yetişkin yaşın sorumluluklarını yerine getiremediği için bir ikincil istismardan nasibini aldığı,

Türkiye’de ergen arkadaşlıklarından ve evlilik öncesi ilişkilerden kaynaklanan gebeliklerin çok fazla olmadığı,

Dernek olarak erken evlilikler ve çocuk hakları konularında ebeveynlere; kendi bedenlerini koruma ve çocuk istismarından korunma, cinsel gelişim ve cinsel riskler konularında da çocuklara eğitimler verildiği; ayrıca çeşitli platformlarda toplumsal duyarlılık çalışmaları yapıldığı,

Türkiye’de evlilik yaşı ve anne olma yaşının düşük olmasının kişilerin bu durumların örneleyici sonuçlarından yeterince haberdar olmamasından, çocuk sahibi olmayı ve yetişkin olmayı tam olarak içlerine sindirememiş olmalarından kaynaklandığı,

İfade edilmiştir.

Atilla AYDEMİR – Sosyal Demokrasi Vakfı – Kampanya Direktörü

Erken evlilikleri bir insan hakkı sorunu olarak gördükleri ve 14 Nisan 2008 tarihinden beri bu konu hakkında çalıştıkları, çalışmalarında Şanlıurfa, Diyarbakır ve İzmir’i pilot iller olarak belirledikleri, daha sonra Batman, Mardin ve Balıkesir’i de kampanyalarına dâhil ettikleri,

Şanlıurfa ve Diyarbakır’ın erken yaşta evliliklerin en çok görüldüğü birinci ve ikinci iller oldukları, İzmir’de ise özellikle göç alması nedeniyle erken evliliklerin saptandığı ama erken evliliklerin aslında Türkiye’nin tamamının bir problemi olduğu,

Erken evliliklerin en çok dini sebeplere dayandırıldığı, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Van’da 16 yaş altındaki evliliklerin dinen caiz olmadığına dair bildiri yayımlandığı,

Konuyla ilgili rakamsal çalışmaların yapılmadığı, sadece Hacettepe Nüfus Etütlerinin beş yılda bir araştırma yaptığı, ancak bu araştırmanın da 15 yaşın altındaki çocukları kapsamadığı,

Erken yaşta evliliklerin Avrupa'da da görüldüğü ve bunun sebebinin de orada yaşayan Türkler ve Orta Doğu ülkelerinden gelen insanlar olduğu,

Kampanya bölgelerinde eğitilmesi gerekenlerin kadınlar değil erkekler olduğu, hedef kitlesi olarak toplumda kabul görmüş din adamlarının, öğretmenlerin, muhtarların belirlendiği, kaymakamlar, belediye başkanları ve Diyanet İşleri Başkanlığı'yla birlikte çalışıldığı, toplantılara üniversiteden bir sosyolog, bir psikolog, Kadın Hakları Komisyonu'ndan bir avukat ve müftülükten bir temsilcinin katıldığı, bu konuşmacı grubuyla insanlara erken evliliklerin hukuki, dini, sosyolojik ve psikolojik anlamda sakıncalarının anlatıldığı,

Uçan Süpürge ve SODEV dışında sivil toplum kuruluşlarının konuya yeterince ilgi göstermedikleri, kampanyanın amaçlarından birinin de yöredeki sivil toplum kuruluşlarının bu konuda güçlenmesini ve çalışmalar yapmasını, halkla bütünleşmesini sağlamak olduğu,

Evlilik yaşının 18'de sabitlenmesinin kaçak evlilikleri daha da çoğaltacağı, bir diploma alsın diye sekizinci sınıfa kadar çocuklarını zorla gönderen ailelerin, zorunlu eğitimin 12 yıl olması halinde hiç okula göndermeyebilecekleri ve okuma oranının düşeceği,

Başbakanın ve Kadından Sorumlu Devlet Bakanının bu konuda insanlara bir şeyler söylemesi gerektiği,

Şanlıurfa'da Hayati Harrani Mahallesinde Harran Üniversitesinden Prof. Dr. Meliha Atalay'ın yaptığı bir araştırmanın sonuçlarına göre bu mahalledeki herhangi 1000 kızın %81'inin okuma yazma bilmediği, kızların %23'ünün 15 yaşında, %8,1'inin 14 yaşında, %4,8'inin 13 yaşında evlendiği, ortalama beş çocuk doğurdukları ve ilk çocuğunu doğurma yaşının da ortalama olarak 16 olduğu, kızların %44'ünün aile zoruyla, %20'sinin severek ve %15'e yakınının berdelde evlendiği, diğerlerinin evlenme sebeplerinin ise töreler ve başlık parası olduğu, erken yaşta evlenenlerin %44'ünün eşiyle akraba olduğu, ilk bebeğin sağlıklı doğma oranının %82 olduğu, kızların %55'inin ilk gebeliğinde doktora gitmediği, %69'unun erken yaşta evlenmenin doğru olmadığını düşündüğü, %44,6'sının erken evliliği önlemenin yolunun eğitim olduğunu belirttiği,

İfade edilmiştir.

Halime GÜNER – Uçan Süpürge Derneği Başkanı

Kadınlar için ayrımcılığı yaşama sürecini uzatmamak, oyalanmamak gerektiği,

Kurulan Komisyonla birlikte karar vericilerin politik ve siyasi kurumun en üst düzeyindeki kişiler olmasının çözümü hızlandıracağı,

Erken evliliklerin aslında bir sonuç olduğu, bunun nedenlerinin ise toplumdaki kadının pozisyonu ve konumu olduğu,

Evlendikten sonra da isteyen kızların okumaya devam edebilmesi için yasal engellerin kalkmasının istendiği,

İfade edilmiştir.

Selen DOĞAN – Uçan Süpürge Derneği Genel Koordinatörü

Uçan Süpürge'nin erken evlilikler üzerine yürüttüğü çalışmalarla ilgili asıl olarak 2006 yılı sonrasının baz alındığı,

Erken evliliklerin kadınların güçlenmesi, aile içi şiddet, çocuk istismarı gibi boyutlarının olduğu,

Sivil toplum örgütleri, akademi ve devletin resmi kurumları düzeyinde araştırmaların, verilerin, bakışın ve politikaların eksikliğinin, Uçan Süpürge'nin son yıllarda konu üzerinde yoğunlaşmasına sebep olduğu,

İlk projeleri olan Erken Evlilikler Projesi'yle kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesinin sakıncaları konusunda toplumda farkındalık/duyarlık yaratılmasının, bu sorunun önlenmesi için ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde çalışmaların

başlatılmasının, erken evliliklerin sebepleri, sonuçları ve kadınların yaşamı üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekerek çözüm mekanizmalarının harekete geçirilmesinin hedeflendiği,

Erken Evlilikler Projesinde, İç Anadolu Bölgesi'nde kadın örgütlenmeleri çok zayıf olduğu için, erken evlilikler sadece doğuya ait bir problem olmaktan ziyade Türkiye'nin her yerinde kendini gösterdiği için ve erken evlilikler göç eden bir problem olduğu için İç Anadolu Bölgesi'nin hedef olarak seçildiği; Kırıkkale ve Yozgat'ın pilot iller olarak belirlendiği ve bu illerde valilikler, belediyeler, sosyal hizmetler, emniyet ve milli eğitim müdürlükleri ile müftülüklerden randevu alındığı, kadınlarla yüz yüze görüşüldüğü,

Anket sonuçlarına göre, Yozgat'ta kadınların %63'ünün görücü usulüyle, %6'sının aile baskısıyla, %30'unun kendi isteğiyle evlendiği, görüşülen kadınların %9'unun ilk çocuğunu dünyaya getirdiğinde 18 yaşından küçük olduğu, %30'unun aile içinde şiddete maruz kaldığı, Kırıkkale'de de benzer sonuçların olduğu, projenin değerlendirme toplantısının Ankara'da kamu kurumlarının, kadın ve insan hakları örgütlerinin, yerel yöneticilerin ve siyasetçilerin katılımıyla gerçekleştiği,

Kız çocuklarının ekonomik bir yük olarak görülmesi, başlık parasının aile için umut teşkil etmesi, gelenekler ve bazı dini inançlar, evlilik dışı ilişkilerin önlenmesi, kızlara giydirilen rollerin bir an önce ifa edilmesi isteği, rol modellerin etkisi, aile baskısı, akraba evliliği, eğitiminin sürdürülmesinin gerekli görülmemesi ve toplumsal baskılar gibi nedenlerin erken evliliğe yol açtığı,

Erken evliliklerin, kız çocuklarının eğitim yaşamının kesintiye uğraması, ileriki yıllarda istihdam olanaklarından yeterince yararlanamamaları, aile içindeki sorumluluklarının artması, evin içinde şiddete maruz kalma oranlarının artması, erken annelik sebebiyle anne ve bebek ölüm oranlarının yüksek olması, cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma riskinin fazla olması, kadınların yoksullaşması, evden kaçma ve fuhuş sektörüyle tanışma gibi risklerin oluşması, yurt dışına gelin gidilmesi gibi sonuçlar doğurduğu,

Dilimizde erken evlilikleri onaylayan atasözleri ve deyimlerin var olduğu,

Bir sonraki çalışmalarının uluslararası bir proje olan Çocuk Gelinler Projesi olduğu, bu projede sinema kullanılarak soruna dikkat çekmenin yollarının arandığı,

İfade edilmiştir.

Nesrin SEMİZ – Başkent Kadın Platformu Başkanı

Eğitimin önündeki her türlü engelin her aşamada kaldırılması için tedbirlerin alınması ve kızların okula gidebilmesi için velilerin istediği şartların sağlanması gerektiği ifade edilmiştir.

3) 25/6/2009 tarihli toplantı:

Prof. Dr. Ayşe AKIN – Başkent Üniversitesi – Kadın Hastalıkları Doğum ve Halk Sağlığı Uzmanı

Uluslararası tanımlamalarda 18 yaş altının çocuk ve 10-19 yaş arasının da adolesan dönem olarak kabul edildiği, sağlık yönünden ise 20-24'e kadar bireylerin hala çocuk sayıldığı, uluslararası belgelerde çocuk evliliklerin bir seçim olamayacak temel ilke olarak görüldüğü,

Yoksulluğu kaldırmadan, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamadan bu evlilikleri önlemenin imkânsız olduğu,

Türk hukuk sisteminde “çocuk gelin” tanımının kanuna göre değiştiğini, Türk Medeni Kanununun 17 yaşını doldurmamış, Çocuk Koruma kanununun 18 yaşını doldurmamış, Türk Ceza Kanununun 15 yaşını doldurmamış bireyleri çocuk gelin olarak gördüğünü ve bunun kanunlar arasında çelişkiye sebep olduğunu,

Erken evliliğin sebepleri arasında ekonomik nedenlerin ve geleneksel bakışın ağır bastığı, bunlar arasında özellikle kızların geçici, emanet edilmiş varlıklar olarak görülmesinin, başlık parası, süt parası gibi uygulamaların, eğitim görmemelerinin, küçük yaşta ebeveynlerinden birisini kaybetmesinin sayıldığı,

Kızların evlendirilirken rızasının alınmasının adeta bir lütuf olduğu, genç yaşta evlendirilen kızların şiddetin her türüsüne maruz kalacağı, kocaya bağımlı bir hayata hapsedildiği, toplumsal, tıbbi ve hukuki olarak kabul edilemez durumun normalleştirildiği, resmi nikâhla kazanacakları soyadı, miras gibi haklarını alamadıkları, eğitimi yarım kaldığı için çalışma hayatına da atılmadığı, evlilik sonrasında pek çok psikolojik, mental ve sosyal sorunlar ortaya çıktığı,

Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında yapılan Evlilik Modellemeleri Araştırması'na göre çocuk gelinlere gelişmiş ülkelerde çok düşük oranda rastlandığı, Türkiye'de 15,5 olarak tespit edilen erken evlilik oranının gerçeği yansıtmadığı, verilerin sadece resmi nikahların kaydedildiği Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nden alındığı, hiç nikahı olmayanlarla dini nikahı olanları da eklediğimizde bu oranın %30-35 civarında olduğu, BM 2007-2008 İnsani Gelişme Raporu'na göre kişi başına düşen milli gelir arttıkça erken evliliklerin de azaldığı,

Çocuk gelin sorununa çözüm noktasında ortak bir dil ve bakış açısı oluşturulması, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın temel strateji olması, kadının statüsünün güçlendirilmesi, kız çocuğunun fizik, mental ve sosyal sağlığına zarar veren her türlü geleneksel uygulamalarla mücadele edilmesi, çocukların eğitimlerinin sağlanması, kesintisiz eğitimin 12 yıla çıkmasının gündemde tutulması, önlemlerin eş zamanlı ele alınması, konulan kuralların devlet tarafından izlenmesi gibi uygulamaların gerekliliği,

İfade edilmiştir.

Prof. Dr. Yakın ERTÜRK – ODTÜ Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Erken evlilik konusunun Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu'nun gündemine 1950-60'larda girmesiyle kabul edilen sözleşmede; evliliklerin kayda geçirilmesinin ve evlilik yaşının sınırlanmasının öngörüldüğü,

Türkiye'nin uluslararası düzeyde yükümlülüklerinin bulunduğu ve dünyada birçok ülkede erken evliliklerin hala büyük bir sorun olduğu,

Neyin ne için yapıldığını bilmek ve denetlemek adına güçlü bir veri tabanının gerekliliği,

Erken evliliklerin temelini yoksulluğun oluşturduğu, tutucu değerlerden ziyade ekonomik sorunların ön plana çıktığı, evlilik yaşını yükseltmenin en iyi yolunun kızların eğitime kavuşturulması olduğu, Türkiye’deki kadınların hala %20’sinin okur yazar olmadığı, mevcut yasaları uygulamak adına zorlayıcı değer özendirici tedbirler almak gerektiği, tecavüz, cinsel tabular, aile kontrolü, ensest ilişki gibi nedenlerin de erken evliliklerde etkili olduğu, ayrıca aileler arasında ittifakı sağlamak, gerilimleri gidermek için de kızların alınıp verildiği, Türkiye’nin güneydoğusundaki toplumsal istikrarsızlığın da kızları tehdit altına soktuğu ve küçük yaşta evliliklerin bir koruma mekanizması haline gelebildiği,

Çözüm için, yasaların en ufak bir boşluğa bile yer vermeyecek şekilde ayrımcılığa yol açan unsurlardan temizlenmesinin, eğitime ağırlık verilmesinin, küçük yaşta evlilikleri din, kültür kisvesi altına sokan çevrelerin deşifre edilmesinin önemi,

İfade edilmiştir.

Dr. M. Rifat KÖSE – Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürü

2008 Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması’nın yakında sonuçlanacağı, tespitlerin saha araştırmasının sonucu olduğu,

şiddetin bulguları, belirtileri ve bunların tedaviye yönlendirilmesi konusunda bugüne kadar 14 bine yakın sağlık personelinin eğitimden geçtiği ve bu çalışmanın devam edeceği,

İfade edilmiştir.

Leyla COŞKUN – Başbakanlık Kadının Statüsü Genel M¼d¼r Yardımcısı

Kısa vadede mevcut yasaların uygulamaya geçilmesi, bu çerçevede kız çocuklarının temel eğitime katılımının sağlanması, İçişleri Bakanlığı nezdinde resmi nikâhları kıyılamayan, dini merasimle evlendirilen çocuklarla ilgili vakaların takibinin yapılması, muhtarların ve din görevlilerinin erken evlilikler konusunda eğitilmesi; uzun vadede ise kurumlar arası işbirliği ve iş takibiyle ve medyanın sosyal sorumluluğunu yerine getirmesiyle zihniyet dönüşümünün sağlanmasının önemi,

İfade edilmiştir.

M¼sl¼m SAYLI – İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel M¼d¼rl¼ğü Asayiş Daire Başkan Yardımcısı

Başbakanlığın 2006 yılındaki çocuk ve kadına yönelik şiddet hareketleriyle töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için alınacak tedbirler genelgesinin tekrar gözden geçirilmesi ve bu güne kadar rol üstlenmesi gereken kurumların, sivil toplum kuruluşlarının bu anlamda rollerini ne kadar yerine getirdiklerinin tespitinin yapılmasının gerekliliği,

Ailenin ve çocuğun korunmasıyla ilgili olarak proje bazlı çalışmaların önemi ve Komisyon çalışmasının sonucunda bütün kurumları içine alacak bir projenin oluşturulması isteği,

İfade edilmiştir.

**Asuman ERDOĞAN – İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
Şube Müdürü**

Kimlik bilgilerinin Genel Müdürlüğün veri tabanı olan kimlik paylaşımı sisteminden çekilmesiyle pek çok sakıncanın önüne geçildiği, kimlik numarasıyla işlemler yürütüldüğü için yapılan projelerin daha sağlıklı ve gerçekçi olduğu,

Evlilik olarak tescil edilmeyen birleşmeler ve bunlardan doğan çocukların nüfus kütüklerine kayıt edilebilmesi için 1933 yılından itibaren 9-10 tane af kanunu çıkarıldığı, bu af kanunları çerçevesinde yaklaşık 13 milyon evlenmenin tescil edildiği, herhangi bir yaş sınırı olmadığından küçük yaşta evliliklerin de bu sayıya dahil olduğu,

Görsel ve yazılı medyanın desteğinin yanında billboardlara da konuyla ilgili sloganların konulabileceği,

İfade edilmiştir.

**Hicran ÇETİN – Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri
Genel Müdürlüğü - Uzman Psikolojik Danışman**

2007 yılından beri uygulanan ilköğretim, ortaöğretim kurumları sınıf rehberlik programının amacının eğitim süreci içerisindeki kız ve erkek öğrencilerin farkındalık düzeylerini en üst noktaya taşımak ve kendi kişilik gelişimlerinin desteğiyle en uygun kararları vermelerini sağlamak olduğu,

Çocukların gelişimsel özellikleri konusunda aileleri bilgilendirmek amacıyla ana baba eğitimi programı düzenlendiği,

Yenilenen ilköğretim ve ortaöğretim kurumları programlarında toplumsal cinsiyet eşitliği anlamında ana kazanımlar ve örtük kazanımların bulunduğu,

İfade edilmiştir.

Dr. Ayten EROL – Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu – Eğitim Uzman

Toplumun temelini aile olduğu, yaşanan sorunların sebebinin de iyi eğitilmiş, her yönden donanımlı ailelerin yokluğundan kaynaklandığı, 2003 yılından itibaren müftülüklerde dini danışmanlık ve rehberlik aile bürolarının kurulduğu,

Dini nikâh diye bir nikâhın aslında dinde olmadığı ama halkın bunu bilmediği ve örfen oturmuş bu geleneği yanlış yorumladığı,

Dinde evlenmenin de boşanmanın da medeni olduğu; İslâm dinine göre nikâhta, rıza, denklik, alenilik, ilan, tescil gibi belli şartlar arandığı,

Kur'an-ı Kerim'de de, Hz. Peygamber'in uygulamalarında da 'küçükler evlendirilebilir' diye bir kavramın olmadığı,

Hz. Aişe'nin, Hz. Peygamber'le evlendiğinde 17 veya 18 yaşında olduğunu gösteren birçok hadis rivayeti bulunduğu,

İfade edilmiştir.

Ceren Seda ERDEM – Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı – Çalışma Genel Müdürlüğü – Çalışma Uzmanı

Kadın - erkek eşitliğiyle ilgili mevzuatın kurumlarını ilgilendiren bölümleri aktarılmıştır.

Servet KAYA – Adalet Bakanlığı – Kanunlar Genel Müdürlüğü – Tetkik Hâkimi

743 sayılı eski Medeni Kanununun 88 inci maddesinde evlilik yaşının erkekler için 17 kadınlar için 15 olarak belirlendiği, olağanüstü hallerde ve pek önemli durumlarda hâkim kararıyla verilen evlilik izninde de erkekler için yaşın 15 ve kızlar için 14 olduğu,

2002 yılında yürürlüğe giren 4721 sayılı Medeni Kanununun 124 üncü maddesinde ise bu ayrımcılıktan uzaklaşarak daha çağdaş bir düzenlemeyle kadın ve erkek için evlilik yaşının 17 olarak belirlendiği, olağanüstü evlilik yaşının ise kadın ve erkek için 16 olarak sınırlandırıldığı,

Türk Ceza Kanununda konuyla ilgili olarak ‘Çocukların cinsel istismarı’ başlıklı 103 üncü maddesinde ve ‘Reşit olmayanla cinsel ilişki’ başlıklı 104 üncü maddesinde cezalandırılmanın söz konusu olduğu,

Dini nikâh yapıp resmi nikâh yapmamının çocuk evliliklerin mağdurları için 4320 sayılı Ailenin Korunması’na Dair Kanunun koruyucu tedbirlerinden yararlanma hakkını engellediği,

Çocuk evliliklerle ilgili veri tabanının olmamasının çok büyük bir eksiklik olduğu,

İfade edilmiştir.

4) 6/10/2009 tarihli toplantı:

İbrahim ER – Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürü

İlköğretim programlarında akraba evliliğiyle, anne ve bebek ölümleriyle, Türk tarihinde kadının konumuyla, aile planlamasıyla, sık doğumun sakıncalarıyla ve anne

adaylarıyla ilgili dikkat edilmesi gereken bir takım hususlarla ilgili kazanımlar olmasına rağmen doğrudan erken evlilikle ilgili bir kazanımın olmadığı,

Sosyal Bilgiler dersinde erken evlilikle ilgili bir kazanımın getirilebileceği,

2009 yılı itibarıyla ilköğretime özürsüz devamsız öğrencilerin devamsızlık nedeni olarak erken evlilik ve nişanlanmanın 675 kız çocuğu ve 18 erkek çocuğu için gözleendiği,

6-13 yaş aralığında olup okula kayıtsız çocukların sayısının 179 bin olduğu, bunların 110 bin tanesinin kız, 69 bin tanesinin erkek öğrenciler olduğu, “Haydi Kızlar Okula” kampanyasından önce 2002 yılında yapılan hesaplamalara göre ise bu sayının 640 bin olduğu,

TÜİK verilerine göre ilköğretimde okullaşma oranının %96,49 olarak gözükmesine rağmen, zorunlu öğrenim çağında olan ancak okulu erken bitirip ortaöğretime devam eden 92 bin öğrencinin de bu rakama eklenmesi halinde gerçek okullaşma oranının %98,23 olarak ortaya çıktığı,

İfade edilmiştir.

İbrahim Etem YAMAN – Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdür Yardımcısı

Ortaöğretim programlarında spesifik olarak erken evliliğe yönelik bir ünite olmadığı ancak sağlık bilgisi ve biyoloji derslerinde insan sağlığı, anne ve çocuk sağlığı konularında detaylandırılmış ünitelerin mevcut olduğu,

Tüm ortaöğretim kurumları anlamında ortaöğretimde okullaşma oranının %76,62 olduğu; bunun %34,73’ünün genel ortaöğretim okullarındaki okullaşma oranı olurken geriye kalanın mesleki eğitim ve diğer öğretim kurumlarını kapsadığı; genel ortaöğretime bağlı okullarda erkek okullaşma oranının %34,19, kız okullaşma oranının ise %35,30 olduğu,

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü’ne bağlı okullarda batı illerinde kızların oranının daha yüksek, doğu ve güneydoğu illerinde daha düşük oranda olduğunun saptandığı,

İlköğretimden mezun olan öğrencilerin %86'sının ortaöğretime geçiş yaptığı, geçiş yapmayan %14'lük öğrenci kitlesinin hangi gerekçeyle okula kayıt olmadığı hakkında sağlıklı bir araştırma sonucunun bulunmadığı,

Ortaöğretimde okulu terk nedenleri arasında birinci grubu kendi isteğiyle okuldan ayrılanların, ikinci grubu erken evliliklerin de dâhil edilebileceği çeşitli nedenlerle okulu terk edenlerin ve üçüncü grubu da okuma hakkını doldurmuş olmasından dolayı ortaöğretimin dışına çıkan öğrencilerin oluşturduğu, tam olarak ne kadarının evlenme amaçlı ayrıldığı bilinmediği,

Tüm ortaöğretim kurumları anlamında 2008-2009 öğretim yılı itibarıyla okuldan ayrılanların toplam 131 bin öğrenci olduğu,

Bakanlığın öğrenci pansiyonları yapımını önceliği Doğu ve Güneydoğu illerine vererek hızlandırdığı, bölgede velilerin kız öğrencileri karma pansiyona göndermek istemediğinin tespit edildiği, bu yüzden son yıllarda özellikle kız pansiyonları yapılmasına yönelik çalışmaların yürütüldüğü, pansiyon kapasiteleri noktasında üç-dört yıl öncesine göre %18-20'lere varan bir artışın sağlandığı,

İfade edilmiştir.

Fatma Nurdan TORNACI – Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdür Yardımcısı

Kurumun 0-18 yaş arasındaki çocuklara ve 18 yaşını doldurduğu halde öğrenimine devam eden ve 25 yaşına kadar korunma kararı uzatılması sağlanan çocuklara, şiddet mağduru kadınlara, yaşlılara, özürlülere hizmet verdiği; yatılı kapsamda verilen hizmetin dışında koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında toplum merkezleri ve aile danışma merkezleriyle halka ulaşıldığı, Türkiye genelinde 81 toplum merkezi ve 42 aile danışma merkezlerinin mevcut olduğu, Türkiye genelinde son dört yılda 16 adet koruma bakım ve rehabilitasyon merkezi açarak istismar edilmiş, suç mağduru ve suça yönelmiş kızlara ulaştıkları,

2009 yılında Kuruma erken yaşta evlilik nedeniyle yansıyan vaka sayısının 111 adet olduğu, vakalarla ilgili erken yaşta evliliğe mecbur edilmiş ve yönlendirilmiş çocukların 13-18 yaş aralığında olduğu, bu çocukların anne ve babalarının evlilik yaşlarına ilişkin verinin bulunmadığı, bu çocukların bir bölümünün (18 çocuk) ailelerine teslim edildiği, bir bölümünün (32 çocuk) koruma altına alınmasının sağlandığı, bakım altındaki 5 çocuğun ise yaşını doldurarak evlenip ayrıldığı,

Erken evliliklerin en yoğun yapıldığı illerin tespit edilmesi halinde o bölgedeki toplum merkezleriyle halka ulaşma ve bilinçlendirme çalışması yapılabileceği,

Erken evliliklerin bilgisine o yöredeki muhtardan, komşudan ulaşılabileceği; muhtarlarla toplum merkezlerine ortak bir çalışma yaptırılabilir,

Kadınların ve yetiştirdikleri kız çocuklarının bilinçlendirilmesi için programlar yapılabileceği,

Kadınlara ve çocuklara eğitim programlarıyla ulaşmanın erkeklere ulaşmaktan daha kolay olduğu, baba destek programlarında kadınlar ve çocuklar aracılığıyla babalara mektuplar gönderildiği, kanat önderleriyle erkeklere ulaşılmaya çalışıldığı,

İfade edilmiştir.

Dr. M. Rifat KÖSE – Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürü

Adolesanların dünya nüfusunun %20'sini, gelişmekte olan ülkelerin %25'ini, gelişmiş ülkelerin %15'ini oluşturduğu,

Adolesanların riskler ve yeni durumlarla karşılaştıkları için önemli olduklarını,

Dünyada bir yılda doğan yaklaşık 14 milyon çocuğun annesinin adolesan yaşta olduğu, her yıl meydana gelen sağlıksız düşüklerin 4 milyonunun yani %25'inin adolesan yaş grubuna ait olduğu, her 20 adolesandan birinde HIV/AIDS dışında bir cinsel yolla bulaşan hastalık riski olduğu, ilk cinsel ilişki yaşının düştüğü, genç insanlar arasında kontraseptif kullanımının düşük olduğu, kadınlarda 20 yaş öncesi cinsel ilişkinin Sahra Altı Afrika'da %83, Latin Amerika'da %56, Asya, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da %48 civarında olduğu, gelişmekte olan ülkelerde 12,8 milyon adolesan gebe olduğu,

Adolesan gebelerin sağlık arama davranışının farklı olduğu, evli ve evli olmayan adolesan gebeliklerin söz konusu olduğu, sağlıksız koşullarda gebeliklerin sonlandırıldığı, hizmet sunanların adolesan gebelerin ihtiyaçlarını bilmede bilgi ve deneyim eksikliği,

Adolesan annelerin ve bebeklerinin tıbbi ve psikososyal birçok sorunla karşılaştığı,

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 sonuçlarına göre; Türkiye'de adolesanların nüfusun %19,5'ini oluşturduğu ve sayısal olarak 13 milyonun üzerinde olduğu,

Türkiye'de ilk evlilik yaşının gittikçe yükseldiği; 2003 yılında 25-29 yaş grubu için 20 civarında iken 2008 sonuçlarına göre 22 yaşa kadar çıktığı, toplamda da 2003 yılında 19,6 olan ilk evlilik yaşının 2008'de 20,8'lere çıktığı,

15-19 yaş grubundaki evliliklerde Türkiye'de 1998 yılındaki araştırmada %15,2 olan evliliklerin oranının, 2003 yılında %11,9'a, 2008'de %9,6'a düştüğü; 20-24 yaş grubundaki evliliklerin 2003 yılında %59,3 iken 2008'de %45,5'e düştüğü,

Toplam doğurganlık hızının 2,15 olduğu, bunun başlangıcının 15-19 yaş grubu olduğu, bir önceki dönemde 20-24 yaş grubunda gerçekleşen en üst seviyedeki doğurganlık hızının, 2008 sonuçlarında 25-29 yaş grubunda gerçekleştiği,

Adolesanların doğum öncesi bakım hizmetlerinden yararlanmasının Türkiye ortalamasına göre biraz daha düşük olduğu, eğitimi olmayanlarda doğum öncesi bakım oranının da düştüğü,

15-19 yaş grubunda evli adolesanlarda çocuk doğurmaya başlayanların yüzdesi kentsel alanda %7,2 ve kırsal alanda %7,6 iken, 2008'de kentsel alanda %5'e, kırsal alanda %8,6'a geldiği; eğitim seviyesi arttıkça çocuk doğurmaya başlayanların oranının azaldığı,

15-19 yaş grubunda yöntem kullanma oranının %17,6, düşük oranının ise %2,9 olduğu,

20 yaşın altındaki annelerin doğurduğu her bin bebekten 33 tanesinin daha 1 yaşına gelmeden, 45 tanesinin de 5 yaşını tamamlamadan kaybedildiği,

Adolesanların nüfusun önemli bir kısmını oluşturması, ilk cinsel deneyim yaşının giderek düşmesi, kadının eğitimiyle paralel şekilde ilk doğum yaşının düşük olması, kontraseptif kullanım sıklığının istenen düzeyde olmaması, üreme sağlığı açısından riskli davranışta bulunma eğiliminin fazla olması, hizmet sunucular ve adolesanlar arasındaki iletişim sorununun varlığı gibi nedenlerle adolesanlara yönelindiği ve Adolesan Sağlığı Programı oluşturulduğu,

Program kapsamında adolesan sağlığı hizmet modeli oluşturulduğu; adolesanların, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve genel olarak toplumun adolesan sağlığı konusunda eğitildiği; sağlık kuruluşları ve üniversitelerde genç dostu birimlerin oluşturulduğu, hizmet sunucuların eğitildiği ve danışmanlık için eğitim materyallerinin geliştirildiği,

Halen 41 gençlik danışmanlık ve sağlık hizmet merkezinin faaliyet gösterdiğini,

Adolesan gebelikler açısından Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile kırsal alan ve gecekondü alanlarına öncelik verildiği,

Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde 500 tane üreme sağlığı dershanesi olduğu, buralarda askeri sağlık personelinin eğitildiği ve askeri sağlık personelinin de bu eğitimi askerlere verdiği, her sene 500.000 askerin bu eğitimden geçtiği,

Adolesan gebeliklerin Türkiye için hala bir sorun olduğu ve Sağlık Bakanlığı'nın stratejilerinde öncelikli müdahale alanları içerisinde yerini aldığı, ifade edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALT KOMİSYON TARAFINDAN ANKARA DIŞINDA YAPILAN İNCELEMELER

A. KIRIKKALE

20/10/2009 tarihinde Kırıkkale İlinde yapılan inceleme programına;

Alt Komisyon Başkanı Malatya Milletvekili Öznur ÇALIK, Samsun Milletvekili Fatih ÖZTÜRK, Komisyon Uzman Yardımcısı Sezen CİVELEK katılmıştır.

Bilgilendirme Toplantısı:

Program kapsamında Kırıkkale Valiliği'nde gerçekleştirilen bilgilendirme toplantısına katılanlar şu şekildedir:

Vali Hakan Yusuf GÜNER

Kırıkkale Belediyesi Başkanı Veli KORKMAZ

İl Emniyet Müdürü Salim AKÇA

İl Jandarma Komutanı Alparslan EVREN

İl Milli Eğitim Müdürü Mehmet PEKER

İl Sağlık Müdürü Dr. Ergül DEMİRAL

İl Sağlık Müdürlüğü Psikoloğu Şule DOĞRUYUSEVER

İl Müftüsü Osman ŞARKLI

Sosyal Hizmetler İl Müdürü Zühtü BOZDEMİR

Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden Sosyal Çalışmacı Muradiye ORAL

Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden Sosyal Çalışmacı Nagihan FERSOY

KÜ Sosyoloji Bölümü Başkanı Doç. Dr. Dolunay ŞENOL

KÜ Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı Hastalıkları Uzmanı Dr. Elif Pınar ÇAKIR

Muhtarlar Derneği Başkanı Naci TEKİNAY

Kırıkkale Kent Konseyi Gençlik Meclisi Başkanı Hayal ÖZÇİM

Yağmur Eğitim Gönüllüleri Derneğinden Sibel YAŞAR

Kırıkkale Sevgi Anneleri Derneği Başkanı Mediha KUŞDEMİR

Toplantıda;

Kırıkkale’de erken yaşta evliliklerin yaygın olduğu, bu evliliklerin birçoğunun resmi kayıtlara yansımadağı, ülke genelinde erken yaşta evliliğin sürmesinde etken olan nedenlerin Kırıkkale için de geçerli olduğu, erken yaşta evlenmiş olan çiftlerin eğitim seviyelerinin diğer çiftlere göre düşük olduğu, kız çocuklarının erken yaşta evlenme oranının erkek çocuklarından oldukça yüksek olduğu,

Kırıkkale Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü verilerine göre, il merkezinde 2005 yılında 339 kadın 6 erkeğin, 2006 yılında 274 kadın 3 erkeğin, 2007 yılında 303 kadın 1 erkeğin, 2008 yılında 257 kadının, 2009 yılı ocak – ekim ayları arasında ise 222 kadın 1 erkeğin 18 yaşın altında evlendiği; yine 2009 yılı ocak-ekim ayları arasında ilçelerle birlikte toplam 353 çocuğun 18 yaşın altında evlendiğinin ilçe nüfus müdürlüklerinden tescil edildiği,

2005-2008 yılları arasında 15-18 yaş arası dini nikahlı evlilikler nedeniyle savcılığa intikal eden suç sayısının, 2005 yılında 2 adet, 2006 yılında 2 adet, 2007 yılında 4 adet, 2008 yılında 11 adet olarak tespit edildiği,

Aynı dönemde Kırıkkale 1. Aile Mahkemesi’nden yaş küçüklüğü nedeniyle 2005 yılında 68 adet, 2006 yılında 94 adet, 2007 yılında 66 adet ve 2008 yılında 45 adet evlenmek üzere mahkeme kararı ile izin alındığı; Kırıkkale 2. Aile Mahkemesi’ne 2007-2008 yılları

arasında mahkeme kararı ile evlenmek için başvuruların sayısının ise 2007 yılında 35, 2008 yılında 44 olduğu; 2009 yılı 19 Ekim tarihi itibari ile de yaş küçüklüğünden dolayı mahkeme kararı ile evlenme izni verilen kişi sayısının 1. Aile Mahkemesi için 42 kişi, 2. Aile Mahkemesi için 37 kişi olduğu,

Kırıkkale ili aile hekimliği birimleri tarafından 2009 yılı itibarıyla toplanan verilere göre 18 yaş altı evlenen erkek sayısının 22, kadın sayısının 192 ve 18 yaş altı evli gebe sayısının 87 olduğu,

İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne yansıyan vakalara bakıldığında ise 2008 yılında 2 kadın söz konusuken, 2009 yılında yansıyan vakanın henüz olmadığı,

2009 yılında Kadın Konukevi'nin hizmete girerek mağdur durumda olan kadınlara hizmet sunmaya başladığı,

Genel olarak Kırıkkale ilinde mevcut verilerin durum tespiti için yeterli olmamasına rağmen sorunun ciddiyetini gösterdiği, konuyla ilgili daha fazla bilimsel araştırma ve çalışma yapılması gerektiği, Üniversitelerce araştırmalar yapılabileceği, Yüksek Lisans ve Doktora Eğitim programlarında konunun yer almasının çok uygun olacağı ve bu şekilde bilimsel bir veriye ulaşılabileceği,

İhbar müessesesinin çalıştırılması gerektiği,

Kadınlara eğitiminden ziyade erkeklerin eğitiminin önemli olduğu; ancak, erkeklere toplu halde eğitim vermenin zor olduğu, eğitimlerin bireysel olarak verilmesinin daha uygun olacağı,

Yazılı ve görsel medyada konunun ele alınmasının, spot filmlerle topluma anlatılmasının yararlı olacağı,

İfade edilmiştir.

B. İZMİR

21/10/2009 tarihinde İzmir İlinde yapılan inceleme programına;

Alt Komisyon Başkanı Malatya Milletvekili Öznur ÇALIK, Samsun Milletvekili Fatih ÖZTÜRK, Komisyon Uzman Yardımcısı Sezen CİVELEK katılmıştır.

Bilgilendirme Toplantısı:

Program kapsamında gerçekleştirilen bilgilendirme toplantısına katılanlar şu şekildedir:

Vali Yardımcısı Özlem BOZKURT GEVREK

İl Emniyet Müdürü Ercüment YILMAZ

İl Jandarma Komutanı H. Abdullah DOĞAN

İBB Genel Sekreteri Ersu HIZIR

İBB Genel Sekreter Yardımcısı Ferda ESER

İl Sağlık Müdürü Dr. Mehmet ÖZKAN

İl Sağlık Müdür Yardımcısı Dr. Neşe Zeren NOHUTÇU

İl Milli Eğitim Müdürü M. Ragıp ÜYE

Sosyal Hizmetler İl Müdürü Zekeriya ERTAŞ

İl Müftüsü İbrahim ACAR

İl Dernekler Müdürü Bülent KORKMAZ

SHÇEK Proje Geliştirme Sorumlusu Rana DAYIOĞLU OYMAN

İnsan Hakları İl Masası Sorumlusu Hülya KELEŞ

İzmir Türk Kadınlar Birliği Temsilcisi Őermin AKMAN

Kadın Hakları Koruma Derneği Başkanı Engin DEMİR

E.Ü. Kadın Sorunları AraŐ. Merkezi Müdürü Prof. Dr. Belgin HOŐSU

E.Ü.T.F. Çocuk ve Ergen Sağlığı A.B.D. Prof. Dr. Cahide AYDIN

D.E.Ü.T.F. Çocuk ve Ergen Sağlığı A.B.D. Doç. Dr. Özlem GENCER

E.Ü.T.F. Çocuk Pol. A.B.D. Saniye ÇETİN

Vakıf Müdürü Erol YENGEN

Toplantıda;

İl Nüfus Müdürlüğü'nden elde edilen resmi verilere göre ise son 3 yılda İzmir'de yapılan toplam evlilikler içinde erken evlilik oranının %1,5 civarında olduğu, TÜİK verilerine göre ise bu oranın %5 civarında olduğu tespit edilmiştir.

İzmir'de 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununa göre Mahkemeler, Savcılıklar, Emniyet Müdürlüğü'nce İzmir İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bildirilen çeşitli risklerle karŐılaŐmıŐ kız çocuklarının yerleŐtirildikleri ve devlet koruması altına alındıkları 3 ayrı merkezin bulunduğu; bu kurumların, Buca Kız YetiŐtirme Yurdu, Koruma Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi (KBSRM) ve Kadın Konukevi olduğu,

İzmir KBSR Merkezinde 2006 Mart – 2009 Ekim ayları arasında 626 kız çocuğunun kurum bakımına alınmış olduğu, bu çocukların 60'ının erken yaşta evlendiğinin tespit edildiği, söz konusu 60 kız çocukla yapılan değerlendirmeler sonucunda bunların 32'sinin evden kaçtığı, 13'ünün cinsel istismar mağduru olduğu, 8'inin aile içi Şiddet gördüğu, 5'inin suça karıŐmıŐ olduğunun görüldüğu,

İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı 24 kişi kapasiteli SHÇEK İzmir Kadın Konukevi dışında 18 kişi kapasiteli Aliağa Belediyesi Kadın Konukevinin, 18 kişi kapasiteli Karşıyaka Belediyesi Kadın Konukevinin, 72 kişi kapasiteli Buca Belediyesi Geçici Barınma Merkezinin ve 20 kişi kapasiteli Büyükşehir Belediyesi Sığınma evi Ara İstasyonun da hizmet verdiği; bu merkezlerin tamamından 2007 yılında 289 kadın ve 184 çocuğun, 2008 yılında

284 kadın ve 148 çocuğun, 2009 yılı ocak-ekim ayları arasında ise 506 kadın ve 271 çocuğun yararlandığı,

2007-2009 yılları arasında SHÇEK İzmir Kadın Konukevi hizmetinden 18 yaş üstünde 444 kadın ve 250 çocuğunun, 18 yaş altında ise 31 ergen anne ve ergen anne adayının yararlandığı,

Ergen anne ve ergen anne adaylarının geliş nedenleri arasında zorla cinsel birliktelik, evlilik vaadi ile kandırılma, zorla evlendirilme, parçalanmış aile, ailenin ihmali ve istismarı, kendi isteğiyle imam nikâhlı birliktelik gibi durumların belirlendiği; bu kişiler hakkında psiko-sosyal destek, sağlık takibi, kurum bakımına alınma, aile görüşmesi, aileye geri dönüş, hamileliğe son verilmesi, bebeğin devlet korumasına alınması, bebeğin evlat edindirilme işlemleri, adli süreç, resmi nikâh işlemleri gibi çalışmalar yapıldığı,

Gerçekleştirilen sosyal incelemeler sonucunda; erken evlenen ya da zorla evlendirilen çocukların kalabalık ailelerde yaşadıkları, aile parçalanmalarının sık görüldüğü; yaşadıkları mahallelerde 18 yaş altı evliliklerinin olduğu ve ailelerinde resmi nikâhlarının olmadığı; birçok ailenin İzmir'e işsizlik nedeniyle göç yoluyla gelip, geçici işlerde çalıştıkları ya da hiç çalışmadıkları; birçok çocuğun ve ailelerindeki bireylerin kimliklerinin olmadığı; evden kaçan, erken evlenen ya da zorla evlendirilmek istenen çocuğunun ailesinde, aile içi şiddetin, fiziksel, cinsel, duygusal istismarın ve ekonomik şiddetin sık görüldüğü; bu özellikteki ailelerin yoğunlukla Kadifekale, Agora, Boğaziçi, Çamdibi, Eskiizmir, Tepecik, Örnekköy, Asarlık, Yenişehir ve Karabağlar'ın semtlerinde yaşadıkları; çocukların doğum yerlerinin genellikle 'İzmir' olduğu; ilköğretim terk ya da ilköğretim mezunu olduklarının saptandığı,

İzmir Aile Danışma Merkezi Müdürlüğüne aile içi şiddet nedeniyle barınma talebinde bulunan 18 yaş üstü kadınların yaşam öykülerinde erken yaş evlilikleriyle yoğun olarak karşılaştığı,

İl Sağlık Müdürlüğü tarafından 2007 yılında 4, 2008 yılında 77, 2009 yılında 385 ergen gebenin izlendiği; 2009 yılında İzmir'de vuku bulan 5 anne ölümünden 2'sinin 18 yaş altı anneler olduğu; 2008 yılında gerçekleşen 491 bebek ölümünden % 2,9'unun 17 yaşın altındaki annelerin bebeklerinin olduğunun tespit edildiği;

İzmir'de 2,5 yıldır aile hekimliğinin uygulandığı, İl Sağlık Müdürlüğü verilerine göre İzmir'de 2008 yılında 18 yaş ve altı 1496 doğumun gerçekleştiği,

2008 TÜİK verilerine göre İzmir’de okullaşma oranının ilköğretimde %99,2, ortaöğretimde % 68,2 olarak tespit edildiği; çocukların mesleki eğitime yönlendirilmesiyle erken yaşta evliliklerin önlenebileceği,

İzmir İl Jandarma Komutanlığı Jandarma Çocuk Merkezince, erken yaşta evlendirilen ve okula gönderilmeyen çocuklara yönelik; 2005-2009 yılları arasında toplam 41 belde ve köyde “Bilgilendirme Seminerleri” düzenlendiği,

İfade edilmiştir.

Yapılan değerlendirmeler neticesinde;

TÜİK verileri katılımcılar tarafından değerlendirilmiş ve İzmir’in erken evlilikler konusunda Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmüştür. Yüksek olan bazı köy ve beldelerin ise büyük ölçüde Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden göç aldığına, ailelerin burada da sosyal ve kültürel değerlerini devam ettirdiğine, işsizlik ve ekonomik nedenlerle kız çocuklarının eğitiminden feragat ederek, evliliklerini bir kurtuluş olarak gördüklerine değinilmiştir.

İl Müftüsünün de belirttiği gibi nikâhın resmi ya da dini olarak ayrılamayacağı, hepsini de resmi nikaha dönüştürmek üzere güç birliği yapmak gerektiği, Diyanet İşlerinin resmi nikah kıyabilmesi,

Bu konuda halkı bilinçlendirmek üzere hutbeler, vaazlar düzenlenmesi ve vatandaşlara el broşürleri dağıtılması,

TV’de spot film hazırlanması,

Aile Hekimliğinden bu konuda çok ciddi veriler elde etmenin mümkün olacağı,

Akademisyenlerin, yüksek lisans ve doktora tezi olarak öğrencilerine bu konuyu vermelerinin bölgesel veriler elde etmek adına yararlı olacağı,

Askerlere de erken yaşta evlilikler ve ana-baba eğitimi verilmesi,

İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nde şikayet ve ihbar hattı oluşturulması,

Çocuk sayısının yoğun olduğu bölgelere aile planlaması ve doğum kontrol yöntemleri hakkında yapılan çalışmaların artırılması, akraba evlilikleri ve erken yaşta evliliklerin risklerine yönelik eğitimler verilmesi,

Ekonomik sıkıntıları bahane ederek özellikle kız çocuklarını okula göndermeyen ebeveynlerin bahanelerini ortadan kaldırmak üzere çalışmalar yapılması,

Devlet okullarında eğitimin ücretsiz hale getirilmesi, bu konuda Başbakanlık tarafından ilköğretime devam eden kız ve erkek çocuklar için ailelere sağlanan yardımdan ihtiyacı olan ailelerin faydalandırılması,

Evlilik için geçerli olan 17 yaş sınırının korunması veya gerekiyorsa yasal düzenlemeyle 18 yaşa çıkarılması, daha sıkı takip edilmesi, aksine davrandığı tespit edilen aileler hakkında caydırıcı birtakım cezai müeyyidelerin uygulanması,

Erken yaşta evlilikler konusunda eğitim seferberliği başlatılması, velilere ana-baba eğitimi verilmesi,

Gibi önerilerde bulunulmuş ve toplantıya son verilmiştir.

***SHÇEK İzmir Kadın Konukevi Ziyareti:**

Alt Komisyon heyeti İzmir İli'ndeki incelemeleri kapsamında ayrıca SHÇEK İzmir Kadın Konukevi'ni ziyaret ederek burada kalan kadınlarla yüz yüze görüşmüş ve konukevinin şartları konusunda yetkililerden bilgi almıştır.

Konukevinde kalan erken yaşta evlilik ve gebelik yaşayan kız çocuklarının benzer özelliklerine bakıldığında;

Çocukların ailelerinin alt-sosyo ekonomik düzeyde olduğu,

Ebeveynlerden sadece birinin çalıştığı ve çoğunun da düzenli bir işte çalışmadığı, aile gelirinin düzenli olmadığı,

Ailelerin tek ebeveynli parçalanmış aileler oldukları; boşanma, ebeveynlerden birinin ya da ikisinin vefatı, ebeveynlerden birinin aileyi terk etmesi gibi durumlarla karşılaştığı,

Çocuğun aile içinde aile üyelerinden birinden veya daha fazlasından fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, zorla çalıştırılma gibi ihmal ve istismar öyküsünün olduğu;

Çocukların aile içinde yaşadıkları psikolojik ve ekonomik sıkıntılardan dolayı dışarıdaki kişilere kolaylıkla kanabildiği, evlilik vaadiyle cinsel birliktelik yaşadıkları, resmi nikâh olmadan dini nikâhla birlikte yaşadıklarının gözlemlendiği,

Tespit edilmiştir.

SHÇEK İzmir Karşıyaka Çocuk Yuvası Ziyareti:

Alt Komisyon heyeti ayrıca SHÇEK Karşiyaka Çocuk Yuvası'nı da ziyaret ederek yuvada kalan çocukların yaşam koşulları hakkında yetkililerden bilgi almıştır.

C. ŞANLIURFA

22/10/2009 tarihinde Şanlıurfa İlinde yapılan inceleme programına;

Alt Komisyon Başkanı Malatya Milletvekili Öznur ÇALIK, Samsun Milletvekili Fatih ÖZTÜRK, Komisyon Uzman Yardımcısı Sezen CİVELEK katılmıştır.

Bilgilendirme Toplantısı:

Program kapsamında gerçekleştirilen bilgilendirme toplantısına katılanlar şu şekildedir:

Vali Nuri OKUTAN

Belediye Başkan Vekili M. Fevzi YÜCETEPE

İl Jandarma Komutanlığından J. Alb. Şükrü CUMHUR

İl İnsan Hakları Kurulu Başkanı Şaban ERDOĞAN

Vali Yardımcısı Yıldırım MALGAÇ

İl Emniyet Müdürü Sabri DURMUŞLAR

İl Sağlık Müdürü Dr. Hasan DEMİR

İl Milli Eğitim Müdürü Hanifi ŞAHİN

İl Müftü Yardımcısı Uğur DEMİREL

Sosyal Hizmetler İl Müdürü Mehmet SELİMOĞLU

Sosyal Hizmet Uzmanı Neslihan BASMACI

Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD Öğretim Üyesi Doç. Dr. Zeynep ŞİMŞEK

İl Meclisi Üyesi Ömer AY

Şanlıurfa Belediyesi Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu Başkanı Aysel GÖNCÜ

Kent Konseyi Yerel Gündem 21 Kadın Meclisi Başkanı Şerefnur ALPAN

Şanlıurfa Barosu Avukat Zerrin OĞUZ

Sosyal Demokrasi Vakfı Atilla AYDEMİR

Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Başkanı Gülşen HAMAVİOĞLU

Şanlıurfa Girişimci İşkadınları Derneği Başkanı Cevahir Asuman YAZMACI

BMOP Koordinatörü Tülay YILMAZ

İnsan Hakları Derneği Avukat Fahreddin KARADAĞ

KAMER Bölge İl Sorumlusu Rahime PEHLİVAN

Sevgiye Muhtaç Çocukları Koruma Derneği Başkanı Dilan AYGÜN

Yaşamevi Kadın Dayanışma Derneği Yeliz MELİK

Türkiye Yardımsevenler Derneği Havva ÖNCEL

Mazlumder YK Üyesi Songül PALA

Toplantıda;

Şanlıurfa İli'nde genel olarak eğitimin düşük düzeyde, doğurganlığın yüksek düzeyde olduğu,

Belediyenin kadın sığınmaevinin olmadığı, bölgesel ve yöresel değerler yüzünden sığınmaevi açmanın zor olduğu, sığınmaevlerinde güvenlik konusunun başlı başına önemli bir unsur olarak değerlendirilmesi gerektiği,

2008-2009 yıllarında Jandarmaya intikal eden olay sayısının 9 olduğu ama bu rakamın gerçeği yansıtmadığı çünkü sadece zorunlu durumda kalıp hastaneye yapılan başvurular

sayesinde bu vakalardan haberlerinin olduğu, yasal boşluk değil mevcut yasaları uygulama eksikliği bulunduğu,

Kadınların kendilerine verilen eğitimi başkalarına da aktardıkları, erkeklerin ise bunu yapmadığı bu yüzden konuyla ilgili olarak kadınları eğitmenin önemi,

Halk açısından erken yaşta evliliklerin bir sorun olarak değerlendirilmediği,

Çocukların işlediği suçlarda ve çocuklara karşı işlenen suçlarda bir artış olduğu, ailelerin itibarları açısından durumu ihbar etmedikleri ve 2009 yılında Emniyet'e intikal etmiş vaka sayısının 6 olarak saptandığı,

Şanlıurfa'nın henüz aile hekimliğine geçmediği ancak 2010 yılında geçmesinin planlandığı, geçtiğimiz yıl kadın doğum hastanesinde gerçekleşen 61.184 doğumdan 312'sinin 15 yaş altı ve 3177'sinin 15-18 yaş aralığında olduğunun belirlendiği, ildeki doğumların %80-90 kadarının hastanede yapıldığı,

1,5 milyon kişide 247.000 kişinin okur-yazar olmadığı, 6. sınıfta başlayan okuldan kopmaların en önemli sebebinin erken yaşta yapılan evlilikler olduğu, okul öncesi eğitimde Şanlıurfa'nın %69,5'lik bir orana ulaştığı, 44.000 kişiyle ilköğretime başlandığı ancak 29.000 öğrencinin 8. sınıftan mezun olduğu, okullara taşımada sorunların bulunduğu bunun en önemli sebebinin ise velilerin kızlarının erkeklerle aynı araçta olmasını istememelerinden kaynaklandığı, taşımada erkeklerde %100 olan oranın kızlarda %50'lere kadar düştüğü, ilde okullaşmanın artması için fiziki şartların iyileştirilmesinin gerektiği,

İl Müftülüğü'nün Aile ve İrşat bürolarına başvuran kişilerin erken evlilikten ziyade boşanma konularıyla ilgili sorular sorduğu, resmi nikâh olmadan yapılan evliliklerin zararlarının Müftülük tarafından halka anlatıldığı,

40 kişi kapasiteli Sosyal Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi'nin inşaatının devam etmekte olduğu, Sosyal Hizmetler'in en büyük sorunun personel eksikliği olduğu,

Evliliklerde söz sahibinin aileler ve aşiretler olduğu, sivil toplum örgütlerine eken evliliklerle ilgili şikâyetlerin gelmediği çünkü insanların bunun bilincinde olmadıkları, daha çok ekonomik sıkıntı içinde olan ailelerin kızlarını erken yaşta evlendirdikleri,

İfade edilmiştir.

SHÇEK Şanlıurfa Çocuk Yuvası Ziyareti:

Alt Komisyon heyeti Şanlıurfa İli'ndeki incelemeleri kapsamında ayrıca SHÇEK Şanlıurfa Çocuk Yuvası'nı ziyaret ederek burada kalan kız çocuklarıyla yüz yüze görüşmüş ve yuvanın şartları konusunda yetkililerden bilgi almıştır.

D. DİYARBAKIR

23/10/2009 tarihinde Diyarbakır İlinde yapılan inceleme programına;

Alt Komisyon Başkanı Malatya Milletvekili Öznur ÇALIK, Batman Milletvekili Ayla AKAT ATA, Komisyon Uzman Yardımcısı Sezen CİVELEK katılmıştır.

Bilgilendirme Toplantısı:

Program kapsamında gerçekleştirilen bilgilendirme toplantısına katılanlar şu şekildedir:

Vali H. Avni MUTLU

Büyükşehir Belediye Başkanlığından Muazzez ONUK ÖZDER

İl Jandarma Komutanlığından Eyüp ŞEKER

İl Milli Eğitim Müdürü Zülfi TOMAN

İl Sağlık Müdürü Vekili Dr. Nihat YAVUZ

İl Sağlık Müdürlüğü AÇSAP Şube Müdürü Seyfettin SARIBAŞ

İl Emniyet Müdürü Mustafa SAĞLAM

İl Emniyet Müdürlüğünden Süleyman HANÇERLİ

İl Müftüsü Ali MELEK

İl İnsan Hakları Kurulu Başkanı Suat SEYİTOĞLU

İl Sosyal Hizmetler Müdürü Oktay TAŞ

Dicle Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Aytekin SIR

Dicle Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mazhar BAĞLI

İHD Diyarbakır Şubesi Av. Muharrem ERBEY

Selis Kadın Derneği Harika PEKER

DİKASUM Uygulama Merkezi Halime SARI SABUNCU

Kardelen Kadınevi Zeynep DEMİR AKÇER

Kamer Vakfı Nilüfer YILMAZ

HAKYAD Vakfı Necla HATTAPOĞLU

TEGV Ayşen Sema TEKİN

Anadolu Girişimci İş Kadınları Derneği Federasyonu Nilüfer BARAN

Yenişehir Belediyesi EPİDEM Rozan KAHRAMAN

Sosyal Demokrasi Vakfı Atilla AYDEMİR

Toplantıda;

Erken yaşıta yapılan evliliklerin hassas bir konu olması sebebiyle Jandarma'nın müdahalede zorlandığı, tespitlerin ancak doğum veya şikâyet olması halinde yapılabilirdiği, 2009'da yapılan 9 müracaatın 8'inin doğum sebebiyle olduğu, bölgesel geleneklerin Diyarbakır'da etkili olduğu, daha net bir kanunla konunun düzenlenmesinin gerektiği,

Kırsal kesimde malların bölünmemesi isteğiyle yakın akrabalarla zorla evlilik, ailede şiddet, medyada gördüklerine özenme gibi nedenlerle erken evliliklerin yapıldığı, Emniyet'e başvuran çocukların evlerine gönderilmesine çalışılmadığı, personelin bu konuda eğitimli olduğu,

Ailenin yaşadığı ekonomik sıkıntılar, kızların evlenerek sosyal statü kazanmak istemeleri, erkek ailelerinin kendilerine daha kolay uyum sağlaması için küçük yaşıta gelin tercih etmeleri, yanlış dini algılar gibi unsurların erken evliliklere sebep olduğu, çözümün bilinç düzeyini artırmaktan geçtiği,

Kadın Konukevi'nin 2005 yılında açıldığı, 2005 yılında kabul edilen 36 kadından 20'sinin, 2006 yılında 54 kadından 18'inin, 2007 yılında 72 kadından 37'sinin, 2008 yılında 105 kadından 53'ünün ve 2009 yılı Ekim ayına kadar 97 kadından 49'unun 18 yaş altı evlilik yaptığını tespit edildiği,

Üniversiteler ve STK'ların konuyla yeterince ilgilenmediği, Diyarbakır'da hala kadınlara yönelik bir araştırma merkezinin bulunmadığı, her dört evlilikten birinin 18 yaşın altında olduğu, kişilerdeki rol çatışmalarının anne-baba vazifelerini yerine getirmekte zorlanmalarına yol açtığı, 18 yaşın altındaki bütün evliliklerin çocukların ehliyetleri olmadığından zorla evlilik olarak tanımlanması gerektiği, toplumu aşağılayarak değil, aileyi yanımıza alarak bu sorunun çözülebileceği,

Diyarbakır'ın aile hekimliğine henüz geçmediği, 2009 yılında gerçekleşen 3 anne ölümünden bir tanesinin okur-yazar değerinin ise ilkokul mezunu bir anne adayının başına geldiği,

Bilimsel veri eksikliğinin olduğu, sosyolojik alan çalışması yapılması gerektiği,

Kızların serpilmeye başlamasının okuldan alınma sebebi olduğu, idarecisinden hizmetlisine kadar çalışanlarının da kadınlardan oluştuğu kız çocuklarına özel okulların açılmasının yararlı olacağı, karma eğitimin velilerin kızları okula göndermeme sebebi olduğu,

Diyarbakır'ın ortalaması 6,2 olan çok çocuklu bir yapıya sahip olmasının, zorunlu göçün yol açtığı tahribatların, kadın istihdamı eksikliğinin erken evliliklere sebep olduğu; oluşturulacak veri tabanının, STK'ların konuyla daha çok ilgilenmelerinin, spot filmler yapılmasının, erken evliliklerin suç olduğunun anlatılmasının ve çocukların bu durum başlarına geldiğinde nereye başvuracaklarını bilmelerinin çözüm önerileri olarak düşünüldüğü,

Kadın istihdamının artırılmasına yönelik çalışmaların ve rol model olmaları sebebiyle kadın eğitimci sayısının artırılmasının gerektiği,

İlde 130.000 okuma-yazma bilmeyen kişi olduğu; ailelerin çocuklarını yatılı göndermektense taşıtmayı daha uygun gördükleri, ilköğretimde 35.000 öğrencinin taşındığı,

Okulların az ve uzak olmasının sorun olduğu,

İfade edilmiştir.

SHÇEK Diyarbakır Kadın Konukevi Ziyareti:

Alt Komisyon heyeti Diyarbakır İli'ndeki incelemeleri kapsamında ayrıca SHÇEK Diyarbakır Kadın Konukevi'ni ziyaret ederek burada kalan kadınlarla yüz yüze görüşmüş ve konukevinin şartları konusunda yetkililerden bilgi almıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ERKEN YAŞTA EVLİLİĞE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1) Yasal düzenlemeler:

Medeni Kanunumuzda açıkça belirtildiği üzere olağanüstü durumlar hariç evlenmek için bireylerin 17 yaşını doldurmuş olması gerekir. Hâkim kararıyla 16 yaşında yapılabilen evlilikler dışında 17 yaşın altındaki evliliklerin tamamı bu durumda hukuken geçersizdir. Üstelik yaş engeli yüzünden resmi olarak mümkün kılınmayan aile birliği dini nikâh yoluyla oluşturulmaya çalışılmakta ve söz konusu yöntem başlı başına bir hukuki sorun teşkil etmektedir. Erken yaşta evlilikleri önlemek mevcut Medeni Kanunun uygulanmasının çok sıkı şekilde takibiyle mümkündür. Erken yaşta evlilik sorunu mevcut yasal düzenlemeler uygulandığı takdirde büyük ölçüde çözülecektir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu arasındaki **uyumsuzluk giderilmelidir**. Taraf olduğumuz ve Anayasanın 90 ıncı maddesi gereği üst hukukumuz olan uluslar arası sözleşmelere uygun olacak şekilde Kanunlardaki çocuk tarifini belirleyecek bir düzenleme Adalet Bakanlığında talep edilmelidir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunundaki konuyla ilgili cezaların caydırıcılığı artırılmalıdır. Kanunların uygulanmasında denetimi sağlayan mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun uygulanması için bilinç yükseltme toplantıları yapılmalıdır. Özellikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun “azmettirme” başlıklı 38 inci maddesi hususunda ailelerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

2) Çocukların eğitimi:

Eğitim seviyesi arttıkça erken evliliklerin sayısı düşmektedir. Eğitim ayrıca dolaylı olarak da bireyin hayatına ilişkin temel karar mekanizmalarında daha etkin olmasını sağlamakta ve bir bilinç geliştirmektedir.

Çocukların zorunlu eğitim ve öğretimlerini tamamlamayan veliler tespit edilmeli ve haklarında caydırıcı önlemler alınmalıdır.

Örgün eğitim içinde yer alan çocuklar için erken yaşta evlenmenin sakıncalarının anlatıldığı kazanımlar müfredata eklenmelidir. Anne-çocuk sağlığı, üreme sağlığı gibi konular müfredatta yeterince yer almalıdır.

Geleneksel değerlerin hâkim olduğu ekonomik yönden geri bölgelerdeki bölge okulları ve pansiyonlarının sayıları artırılmalıdır.

1997 yılında 8 yıla çıkarılmış olan zorunlu eğitim, okul öncesi eğitimle birlikte 13 yıla çıkarılmalıdır.

“Haydi Kızlar Okula Kampanyası” gibi kızların okullaşma oranının artırılmasına yönelik kampanyalar düzenlenmelidir.

Küçük yaşta evliliklerin önlenmesi bakımından meslek edindirme kurslarına önem verilerek kadınların iş kurabilmeleri için imkanlar sağlanmalıdır.

3) Halkın eğitimi:

Okuma-yazma bilmeyen kadın oranının fazlalığı dolayısıyla kadınlarda okuma yazma oranını artırmak için **kadın okulları açılmalıdır.**

Aileler erken yaşta evliliklerin tıbbi, psikolojik ve sosyolojik sakıncaları konusunda ikna edilmelidir. Bu konuda **hem annenin hem de babanın eğitimi çok önemlidir ve bu eğitim sağlanmalıdır.**

Milli Savunma Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı'nın **askere alınan gençlere yönelik** uyguladıkları ortak projedeki **eğitim programına** Erken Evlilik konusunun da dâhil edilmesi sağlanmalıdır.

Cinsel istismar ve toplumsal halk sağlığı konusunda halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Okullar, sağlık ocakları ve halk eğitim merkezleri odaklı eğitim projeleri geliştirilerek **özellikle kırsalda farkındalığın artırılması sağlanmalıdır.**

Erken yaşta evliliklerin **sağlık açısından zararları** ile erken evliliğin sebep olduğu erken gebeliklerin meydana getireceği tehlikeler ve aile planlaması hakkında toplumun geneline yönelik **bilgilendirme çalışmaları** yapılması gerekmektedir.

Yine farkındalığı arttırmak adına toplumsal hayatı etkileyen **yazılı ve görsel basından** yararlanılmalıdır. Broşürler hazırlanarak yaygın dağıtımı sağlanmalıdır. **Spot filmler** hazırlanmalı, TV kanallarında yayınlanması sağlanmalıdır. Özellikle **Devlet büyüklerinin erken yaşta evliliğin sakıncalarına değinecekleri konuşmalarını** halka duyurmaları etkili olabilir.

Sorunlarla karşı karşıya kalındığında şikâyet başvurusu yapılacak birim ile SHÇEK'in telefon numaraları ve oluşturulacak bir **şikâyet hattının** irtibat numaraları kamuoyuyla paylaşılmalıdır.

4) Yanlış dini alguların ve geleneksel uygulamaların önlenmesi:

Erken yaşta evliliklerle ilgili yanlış dini bilgilerin düzeltilmesi; yanlış dini alguların önlenmesi; İslam dinine göre nikâhın ne olduğunun, gerekçelerinin ve sonuçlarının toplumla paylaşılması; özellikle hutbe ve vaazlarda erken evliliğin sakıncalarına yer verilmesi ve Diyanet İşleri Başkanlığı'yla işbirliğine gidilmesi sağlanmalıdır.

Toplumdaki kanaat önderlerinin olumsuz sonuçları bulunan gelenekler ve sebep oldukları toplumsal sorunlar hakkındaki kabulleri oluşturulduktan sonra bu konuları halkla paylaşmaları sağlanmalıdır.

Muhtarların ve din görevlilerinin kanuni bilgiye sahip olmaları ve sorumluluklarını yeterince yerine getirmeleri sağlanmalıdır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 230 uncu maddesine atfen verilen cezalar toplumla paylaşılmalıdır.

5) Erken evliliklerin tespiti:

Erken yaşta yapılan evliliklerdeki en önemli sorunlardan biri de bu evliliklerin resmi evlilik olmamasıdır. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nden ve TÜİK'ten istenen resmi veriler gerçek tabloyu yansıtmamaktadır; çünkü bunlar çocuk evliliklerinde sadece 16 ve 17 yaş grubuna ait evlilikleri resmi olarak ellerinde bulundurabilmektedirler. Dini törenle gerçekleştirilen evliliklerin herhangi bir resmiyeti ve kaydı bulunmamaktadır. Devlet, bu konuda veri tabanı oluşturacak **bilimsel bir çalışma yaparak 18 yaş altı tüm yaş gruplarındaki evlilikleri ortaya çıkarmalıdır.**

Evliliklerin kayda geçirilmesi her anlamda çok önemlidir. İnsan Hakları Kurulları illerimizde ve ilçelerimizde daha aktif hale getirilerek bu evliliklerin araştırılması, farklı yol ve yöntemlerle tespitlere gidilmesi sağlanmalıdır.

Veri tabanı oluşturmak için üniversitelerde yüksek lisans ve doktora tezi olarak erken evlilikler konusunda öğrencilerin çalışmalar yapması teşvik edilmeli, akademisyenler konuyla ilgili konferanslar ve paneller düzenlenmelidir.

Şimdiye kadar konuyla ilgili çalışmalar yapan **sivil toplum örgütlerine** teşekkür ederek bundan sonrası için diğer sivil toplum örgütlerinin de konuya özel olarak eğilmeleri ve özellikle yerelde çalışmalar yapmaları sağlanmalıdır. **Sivil toplum örgütlerinin konuya hassasiyetle eğilmeleri toplumdaki farkındalık yaratma sürecini hızlandıracaktır.**

Sonuç olarak, erken yaşta evlilikler insan haklarının kullanılmasını engelleyen, kadının statüsünü düşüren ve çocukların başta eğitim olmak üzere temel haklarını ellerinden alan bir sorundur. Bu evlilikler toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen Türkiye'de mutlaka mücadele edilmesi gereken bir alandır.

Erken yaşıta yapılan evliliklerin önlenmesi için bir ortak proje geliştirilmesi ve çözüme yönelik çalışacak kurumlarla ilgili koordinasyon görevinin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından yapılması uygun görülmektedir. Söz konusu **çözüm ortakları** şu kurumlardır:

- Milli Eğitim Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- Diyanet İşleri Başkanlığının bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığı
- Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı
- İçişleri Bakanlığı
- Adalet Bakanlığı
- Milli Savunma Bakanlığı
- Sivil Toplum Örgütleri
- Akademisyenler
- Medya

Çözüm ortaklarıyla erken evlilikler hakkında toplumu bilinçlendirme ve farkındalık yaratma süreci başlatılmalıdır.

NOT:

- Raporlar geçen SHÇEK, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü 633 sayılı KHK ile T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının ana hizmet birimine dönüşmüştür.